

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

Bakalářská práce

JIŘÍ HRON

Komentovaný překlad vybraných kapitol z knihy *The Life and Death of Anne Boleyn*.
Padstow: Blackwell Publishing, 2005

Annotated Czech Translation of Selected Chapters from “*The Life and Death of Anne Boleyn*“.
Padstow: Blackwell Publishing, 2005

ZADÁNÍ

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazil, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl na úrovni lexika, syntaxe a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat Mgr. Davidu Mračkovi za vedení práce a za cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

ABSTRAKT

Bakalářská práce sestává ze dvou částí – překladu a následného komentáře. Předmětem překladové části je kapitola z monografie britského historika Erika Ivese *The Life and Death of Anne Boleyn* zabývající se některými aspekty manželství Jindřicha VIII. a Anny Boleynové. V komentáři jsou nejprve analyzovány vnětextové a vnitrotextové faktory podle modelu Christiane Nordové a jsou stanoveny funkce textu a překladatelská metoda. V dalších částech jsou popsány překladatelské problémy a posuny, ke kterým během překladatelského procesu došlo.

KLÍČOVÁ SLOVA

překlad, překladatelská analýza, překladatelské postupy, překladatelské posuny, překladatelské problémy, styl, text, lexikum, syntax, Anna Boleynová, Jindřich VIII., Tudorovci, manželství

ABSTRACT

The bachelor thesis comprises of two main parts – the translation and the commentary on it. In the first part, a chapter from the book *The Life and Death of Anne Boleyn* by the British historian Eric Ives is translated. The source text deals with the marriage of Henry VIII and Anne Boleyn and some of its aspects. The second part begins with the analysis of the source text based on Christiane Nord's model and the determination of the text's functions and the translation method. In the next chapters, the major translation problems are discussed along with the translation shifts that took place during the translation process.

KEY WORDS

translation, translation analysis, translation methods, translation shifts, translation problems, style, text, lexis, syntax, Anne Boleyn, Henry VIII, Tudors, marriage

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. PŘEKLAD	7
3. KOMENTÁŘ	23
3.1 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA	23
3.1.1 VNĚTEXTOVÉ FAKTORY	23
3.1.2 TEXTOVÉ FUNKCE	30
3.1.3 VNITROTEXTOVÉ FAKTORY	31
3.1.4 PŘEKLADATELSKÁ METODA	42
3.2 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY	44
3.2.1 NEAUTORSKÉ TEXTY	44
3.2.1.1 Báseň	47
3.2.2 KULTURNÍ NEEKVIVALENCE.....	51
3.2.3 LINGVISTICKÉ PROBLÉMY	54
3.2.3.1 Styl	54
3.2.3.2 Syntax	55
3.2.3.3 Lexikum	59
3.3 PŘEKLADATELSKÉ POSUNY	65
4. ZÁVĚR.....	68
5. BIBLIOGRAFIE	69
6. PŘÍLOHA – TEXT ORIGINÁLU	74

1. ÚVOD

Cílem této práce je překlad jedné kapitoly z knihy britského historika Erica Ivese *The Life and Death of Anne Boleyn* a následné okomentování tohoto překladu. Jak už název napovídá, jde o životopis druhé manželky Jindřicha VIII., což hrálo roli i při samotném výběru textu – jak bude ukázáno v komentáři, je tento žánr naprosto specifický svou výstavbou i způsobem podání informací a pro překladatele představuje výzvu v podobě nutnosti vypořádat se jak s jeho odborností, tak s jeho epičností.

Překládaná kapitola se zabývá jen krátkým „výsekem“ Annina života, konkrétně popisuje její manželství s Jindřichem a okolnosti, které jej ovlivňovaly (děti, možná králova nevěra, zahraniční záležitosti a další). Pro překlad byla zvolena zvláště z toho důvodu, že poskytuje relativně ucelené vyprávění přibližně odpovídající požadované délce a nabízí poměrně velké množství lingvistických i extralingvistických faktorů ke komentáři a důkladnější analýze.

Samozřejmě se na následujících řádcích budeme snažit postihnout co nejvíce těchto prvků, některým z nich budeme ale vzhledem k jejich zásadnímu vlivu na text originálu či překladu věnovat obzvláštní pozornost. Půjde především o narativnost výchozího textu, neautorské texty (tj. takové, jejichž autorem není Ives sám), jeho kulturní zakotvenost s ohledem na adresáta a Ivesův styl.

2. PŘEKLAD

13

MANŽELSTVÍ

Jednou z památek po dceři Jindřicha VIII. Marii je i modlitební kniha, na jejíž stránce obsahující modlitby za těhotnou ženu jsou prý viditelné stopy slz. Západní svět sice ve druhé polovině dvacátého století věnuje otázce bezdětnosti nemalou pozornost, ovšem nesnáze žen toužících po dítěti se dnes ani zdaleka nemohou rovnat mimořádnému tlaku, kterému čelily královny v 16. století. Jejich hlavním posláním bylo dát králi syna, a nesplnění tohoto úkolu znamenalo královnino selhání. Výchova královských dcer pak směřovala k pochopení tohoto jejich údělu. Anna Boleynová si svou pozici vydobyla díky své vzdělanosti, odvaze a kouzlu osobnosti, ale nyní musela přijmout fakt, že důležitější než ona sama je její schopnost či neschopnost přivést na svět zdravého potomka. Nic dalšího se od ní neočekávalo. Její nevlastní dcera Marie k ní chovala hlubokou zášť a měla radost z jejího vnitřního neklidu, ale i ona sama si později jako bezdětná manželka z rodu Tudorů prošla po fyzické stránce svým soukromým peklem. Anna děti označila za „největší útěchu na světě“, výstižnější slova však použil španělský velvyslanec, když o mnoho let později napsal o Marii: „Královnino těhotenství je základem všeho.“

Porodit alespoň jednoho syna – o nic jiného nešlo. V době početných rodin a s manželem, jakým byl Jindřich, který byl toho času považován za silného muže, milovníka žen a sexuálního dravce (a tato pověst mu zůstala), se přece nemohlo jednat o příliš těžký úkol. Vypadalo to, že stačí najít zdravou manželku, a výsledek se časem dostaví. Tím jediným, co se po Anně Boleynové chtělo, bylo jít na lůžko a prokázat službu vlasti. Když se od ní král žádných zdravých synů nedočkal – stejně jako se jich předtím nedočkal od Kateřiny –, viník byl nasnadě. Tato úvaha se ale nezakládá na pravdě. Široce rozšířená domněnka o tom, že naši předkové se rozmnožovali se stejnou úspěšností jako některé současné populace, je mylná: ani mezi šlechtou, kde byla porodnost vyšší a úmrtnost dětí menší než u běžného obyvatelstva, nebyly vůbec velké rodiny pravidlem a našli bychom mnoho případů párů bezdětných či s potomky pouze ženského pohlaví. Zaručit narození mužského dědice nebylo možné o nic více než v dobách minulých, a ani Jindřich, navzdory mínění, které o něm panovalo, nemohl takovou záruku dát. Kromě různých obtíží a rizik spojených s početím a následným těhotenstvím v době, kdy lékařské znalosti a praktická medicína představovaly

spíše nebezpečí než pomoc, se musela Anna potýkat také s manželem, jenž byl vším, jen ne mužem s dobrými vyhlídkami na otcovství.

Nejprve je třeba říci, že důkazy svědčící o sexuálních problémech Jindřicha VIII. jsou jen nepřímé. Víme, nebo alespoň můžeme předpokládat následující: mezi roky 1509 a 1537 měl král sexuální vztahy v délce několika měsíců či let s celkem osmi ženami, přesněji se šesti svými manželkami a se dvěma známými milenkami, Elizabeth Blountovou a Mary Boleynovou. Počaly jen čtyři z těchto osmi žen a za pozornost stojí i fakt, že naposledy se tak stalo 1. ledna 1537, když bylo Jindřichovi pouhých 45 let. Stejně krátký jako seznam těhotných Jindřichových partnerek je i výčet jejich úspěšných porodů: nepočítáme-li Janu Seymourovou, která zemřela necelé dva týdny po narození svého jediného potomka, jen tři ženy – Kateřina Aragonská, Elizabeth Blountová a Anna Boleynová – přivedly na svět každá po jednom zdravém dítěti. Další těhotenství skončila potratem, narozením mrtvého dítěte či jeho smrtí krátce po porodu. Anna sama prodělala dva potraty, což znamená dvě neúspěšná těhotenství ze tří, přičemž statistika její předchůdkyně Kateřiny Aragonské je ještě nepříznivější: pět selhání ze šesti pokusů, a to během mnohem delší doby.

Tato anamnéza tak naznačuje, že nikoli jeho manželky, nýbrž Jindřich sám mohl nést zodpovědnost za ticho panující v královském dětském pokoji. Po zhruba pěti stech letech se můžeme o potenciálních poruchách plodnosti či genetických vadách pouze dohadovat, jedno se nicméně zdá být jisté: na vině nebyla pohlavní choroba, jak někteří tvrdí. Královy lékařské záznamy i seznam předepsaných léků poměrně jasně dokazují, že Jindřich nikdy nebyl léčen na syfilis, na rozdíl třeba od Františka I., u něhož se nemoc plně rozvinula. Další přesvědčivé argumenty vedou k závěru, že vřed na noze, který Jindřichovi od roku 1528 v pravidelných časových intervalech znepríjemňoval život a jehož původ byl často přisuzován právě pohlavní chorobě, vznikl následkem osteomyelitidy způsobené pády z koně během rytířských turnajů. Samozřejmě také musíme brát v úvahu zdravotní stav dotyčných žen a jejich plodnost. Podle dostupných důkazů se Annino první těhotenství neobešlo bez komplikací a pětiletá prodleva mezi jejím souhlasem ke sňatku s Jindřichem a začátkem jejich sexuálního života v roce 1532, kdy jí bylo už přes třicet let, bezpochyby snížila její šance na úspěšné donošení plodu. Ne všechny Jindřichovy manželky a milenky ale musely být riskantní volbou: u sester Kateřiny Aragonské nenajdeme nic, co by ukazovalo na jakýkoli sklon k těhotenským komplikacím; Mary Boleynová otěhotněla ihned poté, co od Jindřicha odešla ke svému manželovi Williamu Careymu, a dítě počala i Kateřina Parrová, když se po králově smrti v roce 1547 provdala za Thomase Seymoura.

At' už Jindřich trpěl nějakou vrozenou vadou, nebo ne, existuje přímý důkaz podporující názor, že byl částečně impotentní nebo se částečně impotentním stal. Jeho rozvod s Annou Klevskou roku 1540 byl odůvodněn královou sexuální nemožností a ve svém prohlášení Jindřich přiznal nedostatek „vůle a síly ke konzumaci manželství“, přestože se svou čtvrtou manželkou po několik měsíců pravidelně spával. Za viníka však byla označena právě Jindřichova německá nevěsta, protože nebyla dostatečně přitažlivá (a také kvůli pochybám o jejím panenství), zatímco královi lékaři v obavě o Jindřichovu pověst předali soudu jeho ujištění (s latinskými výrazy zastírajícími některé detaily), že „se domnívá, že je schopen vykonat onen akt s jinými, ale ne s ní“. Stejně problémy provázely i vztah s Annou Boleynovou. Během soudního procesu s Georgem Boleynem v květnu 1536 byl obžalovaný dotázán, zda Anna řekla jeho manželce – v náznacích týkajících se Jindřichovy neschopnosti dosáhnout erekce a udržet ji –, že král nemůže mít pohlavní styk (*le Roy n'estoit habile en cas de soy copuler avec femme et qu'il n'avoit ne vertu ne puissance*). Takto ožehavá otázka byla Rochfordovi předložena písemně a říká se, že to bylo právě hlasité přečtení tohoto tvrzení, co zpečetilo jeho osud. To je sice nepravděpodobné, ale už jen položení takto šokujícího dotazu dostatečně svědčí o tom, že dohady o králově vitalitě opravdu kolovaly.

Posuňme se nyní o něco dále v čase. Ani zmínky o Jindřichově impotenci nezabránilly Anně v prosinci roku 1532 rychle otěhotnět a další početí přišlo jen asi o rok později, tři nebo čtyři měsíce po narození Alžběty. Panovníkův rozhovor se Chapuysem z dubna 1533 nám ovšem poskytuje vynikající ukázkou toho, jak král přemýšlel: když velvyslanec podotknul, že nová manželka, která nahradila Kateřinu Aragonskou, rozhodně není zárukou budoucích potomků, Jindřich se ho podrážděně zeptal: „Nejsem snad muž jako každý jiný? Tak nejsem? Nejsem?!“ Velvyslanec neměl podle svých slov naprosto žádný důvod to popírat – nebyl zasvěcen do všech královských tajemství (nevěděl, že Anna byla tehdy už čtvrtý měsíc těhotná). Jindřich tak očividně mužnou sílu a sexuální plodnost automaticky spojoval s úspěšným zplozením potomka. Narození Alžběty a další následné těhotenství mu vrátili klid a Chapuys si v únoru 1534 poznamenal, že Jindřich se velmi těší na to, že tentokrát bude mít syna. V dubnu už královnin požehnaný stav nešlo přehlédnout a král ukázal svou jistotu a sebedůvěru, když si u svého zlatníka Cornelia Hayese objednal konstrukčně složitou a bohatě zdobenou stříbrnou kolébku s tudorovskými růžemi, drahými kameny, s povlečením vyšívaným zlatem a s dětským oblečením z velmi drahé zlaté látky. Až do července vše probíhalo v pořádku, a pak přišla tragédie. Anna potratila.

Tato informace byla dlouhou dobu zamlčována. Až 23. září Chapuys podal zprávu o tom, že královna – velvyslanec trval jen na oslovení „lady“ – nakonec žádné dítě mít nebude.

Nesmíme zapomínat, že dvůr byl v létě na cestách a Chapuys s ním neměl žádné spojení. Díky většímu soukromí, menšímu množství služebnictva než jindy a zoufalé snaze o utajení se tak Jindřichovi a Anně povedlo celé neštěstí dokonale skrýt. Ale co se stalo, stalo se: zlověstná připomínka Kateřinina osudu rázem přivála zpět všechny Jindřichovy obavy. Je známým faktem, že strach o sexuální výkonnost může vést až ke ztrátě potence, a tak tomu mohlo být i u Jindřicha; třeba přece jen nebyl „muž jako každý jiný“. Víra a nový elán, které přineslo druhé manželství, se rozpadly v prach a trvalo více než rok, než král počal s Annou další dítě.

Je možná příznačné, že to bylo právě po potratu z léta 1534, kdy se objevily první náznaky sporů mezi Jindřichem a Annou. Ty se obvykle datují do roku 1533, přesněji do posledních týdnů před narozením Alžběty – 13. srpna Chapuys oznámil, že v Jindřichově dlouhodobém odloučení od královny spatřuje známky naděje pro Kateřinu, a ještě více dramatičnosti dodal celé situaci císařský velvyslanec v Římě, když Karlu V. vylíčil příběh o tom, jak král ztrácí zálibení v povýšeně se chovající Anně Boleynové a projevuje proto zájem o někoho jiného. 3. září Chapuys píše o štěstí, které Anna měla, když své nádherné královské lože do přijímací síně dostala už před dvěma měsíci, protože:

Plna žárlivosti – a ne bezdůvodné – použila vůči králi slov, jež se mu nelíbila a na něž jí odpověděl, že [ona] musí zavřít oči a vytrvat, stejně jako vytrvaly ty ostatní, které stály za víc než ona, a že by měla vědět, že ji může zbavit jejího postavení v čase jen o něco málo delším, než jaký byl třeba k jejímu vzestupu!

Po této konfrontaci s ní Jindřich po dva nebo tři dny odmítal promluvit.

Ačkoli vypadá celá tato roztržka hrozivě, při bližším zkoumání už z ní veškerá její senzace vyprchává. Zprávě z Říma o údajné milence totiž novodobý editor přiřadil špatné datum: správně patří až do pozdního podzimu roku 1534. Několik dopisů z různých zdrojů nezávisle na sobě potvrdilo, že v červenci a srpnu 1533 se královský pár těšil dobrému zdraví, užíval si života a Jindřich při pomyšlení na nastávajícího potomka hýřil výbornou náladou. Co se Chapuys týče, jeho hlášení obsahovala jen klepy – v srpnu byl v Londýně, jak tedy mohl vědět, že král Annu ve Windsoru zanedbává? Mimoto nám sám velvyslanec říká, že setkání s králem a jeho radou, na něž od Jindřicha obdržel zvláštní předvolání, se konalo daleko od dvora, v Guildfordu vzdáleném asi třicet kilometrů od Windsoru, a bylo vydáváno za loveckou výpravu právě proto, aby se královna nijak neznepokojovala. V každém případě Chapuysův druhý dopis potvrzuje, že velvyslanec dospěl k mylnému závěru. Jeho zářijové hlášení o Jindřichových zlostných poznámkách směrem k Anně je taktéž podezřelý: jelikož

tou dobou se již královna „uchýlila do své komnaty“ v očekávání porodu, Chapuys mohl zaznamenat nanejvýš to, co údajně zaslechl někdo ze služebnictva během jedné z králových soukromých návštěv. Od manžela, jenž si ještě před pár týdny vymyslel loveckou výpravu, aby svou ženu chránil před jakýmikoli starostmi, znějí výše citovaná slova přinejmenším rozporuplně. Možná že Anna, prožívající nepohodlí pokročilého těhotenství, vážně ztropila scénu a Jindřich, sužovaný starostmi, jí možná odpověděl stejně rozzlobeně. Taková epizoda by však nebyla ani překvapivá ani významná. Anebo za tím vším mohla být spojenkyně královny Kateřiny markýza z Exeteru, která pravděpodobně dodávala Chapuysovi informace a mohla celé dění podle rčení „přání otcem myšlenky“ prostě jen vylicit dosti přehnaně. Ať už se stalo to či ono, je třeba ještě dodat, že sám Chapuys celý střet odbyl jako „mileneckou hádku“. Tak bychom měli učinit i my.

Pověsti, které se dostaly prostřednictvím hanzovních obchodníků do Nizozemí (území zhruba odpovídající dnešnímu Beneluxu), ovšem přinášejí úplně jiný příběh – není o bláznivě zamilovaném králi přicházejícím k rozumu, ale o králi, jenž je svou ženou okouzlen více než kdy předtím a pořád stojí při ní, zatímco s kázní u dvora to jde od desítky k pěti. Tato verze je možná pravdě daleko blíže. Pozdní říjen roku 1533 byl obdobím, kdy si Anniny dvorní dámy šeptaly o Jindřichově troufalém prohlášení, že královnu miluje natolik, že by raději chodil po žebrotě, než aby ji ztratil; královský pár je stále popisován jako „šťastný“. Jindřich Annu stejně jako vždy informoval o některých zahraničních záležitostech, navštívil Alžbětu poté, co jí bylo v prosinci 1533 přiděleno vlastní sídlo, a celkově působil dojmem, že ho má jeho žena stále pevně v hrsti. Když se přiblížila schůze parlamentu naplánovaná na leden 1534, pomohla Anna svému manželovi umlčet opozici a Jindřich poté varoval markýze z Exeteru, že i sebenepatrnější známka neposlušnosti ho (a kohokoli jiného) bude stát hlavu.

Tolik tedy k dohadům z roku 1533. Informace o neshodách panujících mezi Jindřichem a Annou o rok později pocházejí – jako ostatně skoro všechna podobná líčení jejich konfliktů – od Chapuysa. Bylo to právě jeho hlášení, které tlumočil císařský velvyslanec v Římě, a ke konci září je tato první zmínka o celé události zaslána v depeších do Bruselu. Chapuys napsal, že jak Jindřich přestává doufat v narození dítěte, „začíná znovu a s ještě větší intenzitou projevovat svou dřívější lásku k jiné překrásné dvorní dámě [*demoiselle de court*]“. V reakci na to chtěla Anna dotyčnou dívku propustit ze svých služeb, což krále velmi rozčílilo a Anně oznámil, že „[ona] má dobrý důvod k tomu, aby byla spokojená s tím, co pro ni učinil a co by už neudělal, kdyby mohl začít znovu; že by si měla pamatovat, odkud pochází, a mnoho dalších věcí“. O čtrnáct dní později má Chapuys znovu o čem psát: manželka George Boleyna byla vypovězena ode dvora, protože spolu s Annou plánovaly vyvolat hádku s Jindřichovou

novou oblíbenkyní a donutit ji tak odejít. Královnin vliv každým dnem slábl a její rivalka dokonce posílala Marii povzbuzující vzkazy, že její (Mariiny) útrapy jsou skoro u konce. Mnoho dvořanů Jindřicha v jeho nové známosti podporovalo, majíce tak v úmyslu královský pár rozdělit. Celá aféra pokračovala i v prosinci, kdy se král opět rozhněval kvůli Anniným stížnostem, ale skončila s posledními únorovými dny – Annino místo zaujala její vlastní sestřenice Margaret Sheltonová, dcera guvernanky starající se o Alžbětu a Marii.

Co z toho všeho vlastně vyplývá? Tradiční výklad hovoří o rozpadajícím se či už rozpadlém manželství Jindřicha s Annou. To, co se o Anně řeklo a napsalo po jejím pádu, se promítá i do současného vnímání Jindřicha jako krále, jemuž udělala ze života „peklo“ „neplodná a zlomyslná fúrie“. Její „neodbytnost“ a „ohavnost“ ničila krále tak, až z jeho obrovské vášně nezbylo vůbec nic; velký milenec Jindřich se poohlížel po někom jiném. Fakta ovšem pro takovou verzi nehovoří. Nesmíme zapomínat, že mnoho svých informací měl Chapuys ze zaujatých zdrojů – ta z prosince 1534 o králově roztrpčenosti z Anniných poznámek pocházela od jejího odpůrce Carewa. Velvyslancův úsudek ale stejně tak mohl být chybný, jak sám připustil; potěšení, které mu 1. ledna 1535 přinesl poznatek, že i takový přívrženec Boleynů jako hrabě z Northumberlandu se obrací proti režimu, se do měsíce změnilo v nejistotu. Jeho první zápisky o údajném románku z roku 1534 s sebou přinášejí varování, abychom tomuto vztahu vzhledem k Jindřichově přelétavosti a královnině schopnosti zvládnout svého manžela nepřikládali přílišnou důležitost. Chapuys měl navíc pochybnosti i během posledních týdnů Annina života, kdy čelila hrozbě v podobě Jany Seymourové.

My bychom také měli být z určitých důvodů skeptičtí. Kdo vlastně v Jindřichovi v roce 1534 zažehl tento nový plamen? Někteří tvrdili, že Jana Seymourová, pro to však neexistují žádné důkazy, a když Jana prvně vstoupila na scénu, nic nenasvědčovalo nějakému předchozímu románu s Jindřichem. A jak máme rozumět náhlému objevení se Margaret Sheltonové? Interpretace se různí: mohlo jít třeba o úmyslné kuplířství, a to buď ze strany Anny za účelem nahrazení neznámé rivalky, nebo ze strany Norfolkka za účelem nahrazení Anny, se kterou již neudržoval přátelské styky. A proč vlastně Margaret Sheltonová tak náhle zmizela ze společenského výsluní? Další nejasností je pak role lady Rochfordové, jinak známé svým nepřátelstvím k Anně Boleynové. Odkaz na *dřívější* vztah, jenž měl král obnovovat, se ve světle předatované římské depeše domněle pocházející z roku 1533 také stává tajuplným, pokud v něm ale nevidíme souvislost se Chapuysovou záhadnou poznámkou z roku 1533 o Annině „ne bezdůvodné“ žárlivosti.

Ve skutečnosti je možné pro tyto okolnosti najít vysvětlení, které zní daleko pravděpodobněji než tvrzení o „nezvratitelném rozkladu manželství“. Poskytuje nám je samo Chapuysovo líčení. Co je nejdůležitější, tento čerstvý Jindřichův vztah byl omezený a podle Chapuysa by býval byl významný, jen kdyby trval déle a byl vášnivější. Podstatu onoho omezení velvyslanec naznačil, když tuto dívku popsal jako „dámu, jíž je král nejoddanějším služebníkem“, přičemž spojení „nejoddanější služebník“ patří do jazyka rytířství a dvornosti. Jindřich tedy nabídl své rytířské služby nové „milence“ jako výraz dvorské lásky a hry. Tato hra někdy mohla přerůst v opravdový vztah, jako tomu bylo v případě Anny Boleynové, Chapuys ale jasně říká, že tentokrát se nic takového nestalo, a to ani když se králův zájem přesunul k Madge Sheltonové. Vskutku není těžké pochopit, proč se tímto povrchním milostným dobrodružstvím nechal zlákat muž, jenž se na jednu stranu usilovně snažil působit jako postrach žen, na druhou ale velmi pochyboval o svých schopnostech.

Jindřich si zřejmě prostě jen našel jinou ženu, jíž by mohl být „služebníkem“, zatímco se jeho manželka zotavovala z potratu. I přesto je však zjevné, proč se Anně nelíbily královy pletky – šest let byla pro Jindřicha „tou jedinou“, právě ona byla tou zbožňovanou milenkou. Jak by mohla přijmout tento nový stav, kdy se musí dívat, jak Jindřich „slouží“ jiné ženě? Navíc stejně jako my určitě tušila, že kdyby byla bývala porodila syna, Jindřich by se k ní nezačal chovat jen jako král ke královně. Nebyla to ale jen otázka cti či zraněných citů nebo snad neschopnost přizpůsobit se nové roli. Jindřicha mohla stejně tak dobře taková přecitlivělost rozčítit: když on se choval tak, jak se král podle pravidel chovat má, proč by se ona nemohla chovat stejně? Mezi Kateřinou a ženami, které se za ta léta staly předmětem Jindřichova obdivu, které s ním tancovaly a flirtovaly, nikdy žádná rivalita nepanovala; ona byla královnou a místo v čele dvora i celé společnosti náležela podle nepopíratelného práva jí. Anna nicméně věděla, že její právo na tento titul popíráno bylo. Ochranu zajišťovanou respektovaným postavením tak nemohla brát za samozřejmou a stále musela usilovat a bojovat o královu přízeň. Ocitla se tak v paradoxní úloze – očekávalo se od ní, že se bude chovat jako královna, zároveň ale dál měla soupeřit o krále jako milenka.

Annina situace byla obtížná ještě z dalšího důvodu. Byla nyní matkou i manželkou. Konvence – a jestli se Jindřichovi dala s jistotou přisoudit nějaká vlastnost, byla to konvenčnost – jí nařizovaly, že se má nyní králi úplně podřídit, a tudíž mu nemůže žádným způsobem oponovat nebo ho kritizovat. Jakmile skončilo období líbánek, předpokládalo se, že se muž začne zabývat mužskými záležitostmi; rozhodně se od něj nečekalo, že si ho žena omotá kolem prstu. Jednou z nejhorších zvěstí, které se mohly mezi vlámskými řečmi o Jindřichovi objevit, byla ta, že právě tak vystupoval a dění na dvoře mu bylo ukradené. Anna

však, jak jsme již viděli, byla tudorovskou raritou, vypracovala se sama. Svou nynější pozici si vydobyla díky vlastním schopnostem a tomu, jakou se stala osobností, a ne díky bohatství nebo rodině. Chtít po ní, aby po tolika letech přestala uplatňovat tento svůj vzorec chování, který ji vynesl až na absolutní vrchol, znamenalo žádat mnoho.

Je tu ještě jeden bod. Ať byly důvody jakkoli složité a jakkoli si můžeme vykládat následující větu, Jindřich a Anna byli milenci. Během své emotivní řeči proti novému režimu jistý mnich z Colchesteru s opovržením prohlásil, že když ti dva roku 1532 navštívili Calais, Anna všude doprovázela Jindřicha jako pes, jenž jde za svým pánem. Nepochybně se hádali, to říkají i jiné důkazy než ty Chapuysovy. V červnu 1535 podává benátský velvyslanec zprávu o tom, že Jindřich už má své nové královny dost. Ona údajná poznámka z roku 1534, kdy král upozorňoval Annu, že se jí může zbavit stejně rychle, jako jí pomohl nahoru, by dávala smysl pouze tehdy, pokud by byl Jindřich v tu chvíli nepřičetný vzteky. To proto, že přesně v tu samou dobu Cromwell na Jindřichův pokyn usilovně pracoval na návrhu zákona, podle něhož by se potomci vzešlí z manželství s Annou Boleynovou stali právoplatnými následníky trůnu. Jestliže tak Jindřich tuto poznámku opravdu pronesl, nemyslel ji vážně. Jak poznamenal Chapuys, třenic mezi Jindřichem a Annou ohledně nové „milanky“ byly prostě spory mezi dvěma milenci a neměli bychom jim přikládat větší význam. Jakkoli Annin přirozený odpor vůči královým důvěrnostem k jiným ženám někdy mohl vést k takovému konfliktu, jindy se královna podobnému koketování spíše jen smála. Na hostině konané 1. prosince 1533 téměř vyvolala mezinárodní roztržku, když vybuchla smíchy při rozhovoru s francouzským velvyslancem. Toho se její chování dotklo a zeptal se jí: „Madam, vy se bavíte na můj účet?“ Chtějíc ho uklidnit, Anna mu vysvětlila, že Jindřich odešel, aby jí přivedl dalšího hosta, někoho vysoce postaveného, kdo by ji měl bavit, ale cestou potkal nějakou ženu a na svůj původní záměr úplně zapomněl.

Ve vztahu Jindřicha a jeho druhé manželky se jasné dny střídaly s těmi bouřlivými. Dva týdny poté, co benátský velvyslanec napsal své hlášení, podle kterého měl mít Jindřich své ženy už dost, prohlásil v Paříži navrátilivší se francouzský velvyslanec, že Anna má věci stále bezpečně pod kontrolou. Ve své podstatě byl příčinou rozepří mezi Jindřichem a Annou fakt, že v jejich vztahu hrály roli emoce. Občas ani Chapuysova zaujatost a jeho zveličování nemohly zakrýt, jak se k sobě ti dva mají. O svatojánské noci roku 1535 se Jindřich vydal zhlédnout slavnostní průvod, jehož součástí byla i divadelní představení s historickými náměty. Král byl z celé podívané tak nadšený, že poslal Anně vzkaz, v němž jí radil, aby se určitě přijela podívat na příští procesí, konající se za pět dní, na svatého Petra. Konvence platné pro tehdejší dobu, dvorskou lásku a pro panovníka a jeho choť byly zkrátka příliš

upjaté, než aby se jimi mohly řídit planoucí vášně spojující Annu Boleynovou a Jindřicha Tudora.

Napětí panující v jejich manželství se bezpochyby zhoršovalo i kvůli vnějším problémům. Tím nejpalčivějším byla Kateřinina dcera Marie. V době druhého králova sňatku jí bylo sedmnáct a kategoricky odmítala uznávat Annu i její dítě, a to i navzdory odhodlání svého otce přimět ji k tomu. I přesto, že Marie viděla Kateřinu jako svůj vzor, nebránilo to Jindřichovi v tom, aby svou bývalou ženu po většinu času ignoroval. Vypovězení do skromné domácnosti daleko od dvora bylo vhodným údělem pro princeznu vdovu a podle králova mínění nebyla Kateřina jednou z těch, kdo by proti němu někdy chtěli spřádat intriky. Marie na druhou stranu nepopíratelně patřila do královské rodiny. Byla inteligentní, nadaná, docela pohledná, vzbuzovala všeobecné sympatie a díky její popularitě byla její oddanost ještě důležitější a její odpor ještě nebezpečnější. Neloajalita k Jindřichovi se vlastně ani nezdála být neloajalitou, když o ní člověk smýšlel jako o vyjádření podpory právoplatnému dědici. Postupem času se Marie stala jakýmsi ohniskem vši nenávisti vůči Anně i všemu dalšímu, co měla královna představovat.

Jindřich v Mariině chování neviděl víc než obyčejnou neposlušnost, a ačkoli ji měl samozřejmě rád, vyvíjel na ni stále větší nátlak ve snaze podřídit si ji. Přišla o svůj královský titul i svou domácnost a jako „bastard“ byla následně přinucena připojit se k domácnosti „legitimní“ Alžběty a přenechat jí přednostní právo ve všech záležitostech. Na obě dcery dohlížela Alžbětina guvernánka a zároveň Annina teta Anne Sheltonová. Marii nebylo dovoleno vídat se s matkou, byla odloučena od svých bývalých přátel a sluhů a Jindřich ji záměrně znevažoval a zanedbával. Výsledkem byl přímý střet, v němž Marie sice ukázala stejnou tudorovskou neústupnost jako její otec, zaplatila za to ale trvalými následky. Pro současného čtenáře to není šťastný příběh, ačkoli terčem námitek, které tehdy zaznívaly nejen z tábora Mariiných oddaných stoupenců, nebylo ani tak samotné zacházení, jehož se Marii za její prohřešky dostalo, jako spíše jeho nespravedlnost. Chapuys tvrdí, že když Norfolk s Rochfordem vytkli Anne Sheltonové její přílišnou shovívavost vůči Marii – rodina přece nesmí krále zklamat –, Annina teta jim odpověděla, že i kdyby Marie byla nemanželskou dcerou chudého muže, zasluhovala by si respekt a vlídné chování už jen pro svou povahu. Jindřich nesouhlasil. Byl rozhodnutý zlomit vůli své dcery. Odpovědnost byla ale stejně prisuzována Anně Boleynové. Víra v její vinu velmi usnadňovala Karlu V. udržování alespoň nějakého uctivého vztahu s Jindřichem a pro Marii (i Kateřinu) zase bylo jednodušší odolávat tlaku. Její otec určitě nic neví... Jistě mu to nelze vyčítat... Za vše přece může ta harpyje, jež

do něj začala své drápy... Po Annině smrti Marie odhalila pravdu a ono pokoření, které si na ní Jindřich vynutil, ji poznamenalo na celý život.

Není to ale tak, že by Anna za nic nemohla. Chapuysovy dopisy jsou plné jejího spílání Marii a zlověstných hrozeb, ve kterých královna slibuje zkrotit „její hrdý španělský temperament“. Velvyslanec Marii často varoval, že by mohla být otrávena či ještě něco horšího, od Anny to však byly jen plané řeči. Na jednom z Chapuysových příběhů ale zjevně něco bude: Anna totiž přísahala, že pokud se Jindřich vydá do Calais na další setkání s Františkem I., což se předpokládalo, a ona se stane regentkou, využije této příležitosti a Marii nechá usmrtit. Když její bratr krátce podotkl, že by to rozčílilo krále, Anna odsekla, že je jí to jedno, ať jí za to třeba upálí. Používala sice hrubých výrazů a výhrůžek, nic z toho ale nepramenilo ze zlomyslnosti. Byla to sebeobrana. Pro Jindřicha byla Marie jen neposlušným dítětem. Anna v ní viděla něco mnohem více. Její zatvrzelost ji urážela, byla popřením Anniny vlastní identity a nedotknutelnosti. Jestliže bylo Kateřinino manželství právoplatné, byla Anna děvkou. A nastal další zvrat: podle kanonického práva dítě narozené páru, jenž v tu dobu žije v podle všeho právoplatném manželství, zůstává legitimním, i když se později zjistí, že svazek je neplatný. Tuto skutečnost vítala většina dvora. Právníci tvrdili, že pokud tu je dítě, které bylo počato „v dobré víře“, je to právě Marie, a když ta nechce uznávat Alžbětino přednostní právo, v podstatě tím prosazuje svůj nárok na to být dědičkou trůnu. Nutnost uplatňovat represe vůči Marii v podobě vypovězení ode dvora a různých trestů tak pro Annu znamenala porážku; s každým dalším dnem, kdy Jindřichova dcera odmítala jednoznačně vyjádřit souhlas s Anniným postavením, se stále více projevovala královnina slabost. Jasně demonstrované podrobení se by přitom stačilo. Anna věděla, že sázky nemohou být vyšší: „Ona je má smrt a já jsem její,“ prohlašovala.

S Marií se rozhodně nejednalo snadno, což bylo dalším důvodem, jenž vedl k Anniným emocionálním výlevům a její podpoře hrubého zacházení s Jindřichovou dcerou. Při třech vzácných příležitostech dala královna najevo ochotu jejich vztah zlepšit. V únoru nebo březnu roku 1534 navštívila Alžbětu a nabídla, že přijme i Marii – jestliže ji ovšem ta uzná jako královnu – a smíří ji s jejím otcem. Marie odpověděla, že nezná jinou královnu než svou matku, ale že jestli se za ni (Marii) králova milenka u otce přimluví, bude jí vděčná. I přes tuto urážku Anna podnikla druhý pokus, ze sídla nicméně odjížděla ve stavu zuřivosti, přísahajíc, že takovou nestoudnost nehodlá strpět. Zhruba o pár měsíců později, v době pobytu obou nevlastních sester v londýnské části Eltham, se Anna a Marie potkaly v palácové kapli. Ať byla důvodem jeho dobrosrdečnost, úmysl pobavit se nebo šlo o součást promyšleného plánu na zesměšnění královny, tamní sluha Anně řekl, že Marie před svým

odchodem uznala její svrchovanost. Královna okamžitě poslala princezně zprávu, v níž se omlouvala, že si jí nevšimla, a dodala: „Doufám, že by toto mohl být začátek přátelského styku, jež, jak se Vaše Milost přesvědčí, zcela vítám a přijímám.“ Mariina reakce nemohla být neslušnější. Během večeře prohlásila v přítomnosti všech svých spolustolovníků, že královna onu zprávu určitě nemohla poslat, protože „odtud byla příliš daleko“. Jako odpověď měl posel pronést tato slova: „*Lady Anně Boleynové*, protože neuznávám jinou královnu než svoji matku a za přítele nemohu považovat nikoho, kdo není i jejím přítelem.“ S nábožnou úctou dále vysvětlovala, že její poklona byla určena oltáři, „jejímu i mému stvořiteli“. Toto vyprávění má pravdivý základ, pochází ale z pozdější doby a mohli bychom diskutovat o tom, zda by se Marie odvážila použít takto silná slova. I kdybychom ale připustili značnou přehnanost podané verze, je stále pochopitelné, proč se Anna cítila dotčena.

Není překvapivým zjištěním, že po tom všem nechala Anna Marii o celé situaci uvažovat dalších osmnáct měsíců, než se znovu pokusila o sblížení. Když však Kateřina ležela na smrtelné posteli a Anna si byla jistá, že je opět těhotná, dostala lady Sheltonová nařizeno znovu naléhavě poukázat na královninu touhu po usmíření. Po Kateřinině úmrtí následovala další zpráva: pokud bude Marie poslouchat svého krále, najde v Anně druhou matku a budou od ní vyžadovány jen minimální projevy zdvořilosti. Když Marie odrazujícím způsobem odpověděla, že bude poslušná svému otci jen do té míry, do jaké jí to dovolí čest a svědomí, pokusila se ji královna zastrašit a varovat zároveň. Napsala dopis Anne Sheltonové a ten posléze „náhodou“ zůstal ležet v Mariině modlitebně. Ta si jej přečetla, což bylo samozřejmě součástí plánu. Anna psala, že snahy přesvědčit Marii ustanou; jejich účelem bylo zachránit to děvče před její vlastní pošetilostí, nebyly vyvíjeny proto, že by si ji královna potřebovala podmanit. Tyto věty lze sice považovat za pravdivé jen z části, nedá se ale pochybovat o kruté realitě Annina varování ohledně toho, co by se s Marií stalo, když by se královně narodil syn, jak ona sama předpokládala: „Denně vidím, že král je příliš moudrý, než aby si v době, kdy už jeho dcera nemá jinou možnost, vážil vyjádření její lítosti nad nevychovaností a neuvěřitelnou zarputilostí, jaké projevovala.“ To byla čirá pravda, což věděl každý, kdo znal Jindřichův způsob chování vůči lidem, již se proti němu provinili, ale příliš pozdě prosili o milost. Marie pořídila kopii dopisu pro Chapuyse, originál vrátila zpět na původní místo a varování nedbala.

Mariina neschopnost vyjít s Annou byla jedním problémem, ten ovšem souvisel s problémem dalším, a to stupňujícím se odporem vůči Anně jak mezi šlechtou, tak ve velkém mezi běžnými lidmi. Významný podíl na královnině nepopularitě měla nesporně události kolem Marie a také zapuzení její matky. Ze zřejmých důvodů byla Anna neoblíbená hlavně mezi

ženami. Margaret Chanselerová z městečka Bradfield St. Clare ležícího v hrabství Suffolk ukázala, jak velmi osobní urážky bývaly Anně adresovány, když ji označila za „šklebící se děvku“ a dodala: „Bůh ochraňuj královnu Kateřinu.“ Ve šlechtických kruzích se pocity většinou vyjadřovaly obezřetněji, nebyly však pro to o nic méně reálné. Anna nemohla než jen sledovat, jak byli dvořani doprovázející ji k Alžbětě okamžitě připraveni nenápadně se během návštěvy vytratit a vzdát úctu Marii.

Mnoho projevů nepřátelství vůči královně nicméně vycházelo i z nesouhlasu s Jindřichovými posledními politickými kroky. Spory se točily hlavně kolem daní, ale ještě více šlo o zasahování do církevních záležitostí. Opat z Whitby shrnul celé dění následujícími slovy: „Jeho královská Milost byla ovládnuta obyčejnou děvkou z povolání Annou Bullanovou,* která ožebračila jak celý stav duchovní, tak i ten světský.“ I méně vzdělání lidé uměli být podobně přímočaří, jen způsob se lišil. V pondělí 4. května 1534 jistý Henry Kylbie ošetřoval ve stájích náležejících k hospodě *U Bílého koně* v Cambridge koně svého pána. Možná bylo zvíře chromé, to nevíme. Víme však, že se zde Kylbie a pan Pachett zastavili v sobotu během cesty z Londýna do Leicesteru a že sluha už měl po krk čekání. Když kolem něj procházel hospodský podomek, dali se do řeči. Zdalipak ví, ptal se ho podomek, že už neexistuje žádný papež, pouze biskup římský? Jako muž, jemuž se do rukou klidně mohli dostat koně cambridžských reformátorů, scházejících se zde po večerech za účelem přátelské, ale zároveň nebezpečné diskuze, byl podomek očividně dobře obeznámen s náboženskými klepy. Ne tak Henry Kylbie. Pořád máme papeže, trval na svém, a každý, kdo tvrdí opak, je „naprostý kacír“. Poté podomek vytáhl svůj trumf a řekl, že „teď už je papežem Jeho královská Milost“. V tu chvíli se Henry přestal ovládat a začal být vzteklý: jak podomek, tak král jsou kacíři a „tohle by se nikdy nestalo, kdyby se král neoženil s Annou Bullanovou“. Slovní útoky přešly ve fyzické a Henry nakonec rozbil podomkovi hlavu.

Ti, kdo se u dvora nejvíce zapojovali do boje o papežství, se snažili podobných nálad obyčejného lidu co nejlépe využít. Když byli dva františkáni observanti prochající z Greenwiche dotázáni, zda byla Alžběta pokřtěna ve studené, nebo teplé vodě, odpověděli: „Voda byla teplá, ale ne dost.“ Roku 1535 byl spolu s kartuziánskými mučedníky popraven „nejučenější mnich v Anglii“, blahoslavený Richard Reynolds. S ním šel na popraviště i John Hale, jenž působil na Cambridgeské univerzitě a zároveň jako vikář ve městě Isleworth spadajícím pod middlesexské hrabství. Hale byl součástí buňky, kterou Reynolds zásoboval

---

* Pozn. překl.: *Zde (ani v případě níže) nejde o chybu. Pro tehdejší dobu jsou typické různé hláskové podoby jednoho a téhož jména. V Nizozemí byla Anna známá jako Anne de Boullan, naproti tomu její portréty velmi často obsahují latinskou verzi jména – Anna Bolina.*

řečmi kolujícími o mravech rodiny Boleynů a neoprávněnosti Jindřichova nároku na post nejvyšší hlavy církve. Byl to právě Hale, kdo přiznal, že mu bylo sděleno, že syn Mary Boleynové a Williama Careyho je ve skutečnosti králův. Tato skupina se také zajímala o různá záhadná proroctví, kterých se v době krize šířil nespočet: jedno říká, že Anna prý bude upálena, zatímco další hovoří o kletbě, jež se má na Jindřicha vztahovat.*

O veškerých těchto a dalších příkladech víme díky neustálé snaze Thomase Cromwella sledovat všechny možné zdroje nespokojenosti. Zároveň sestavil soubor zákonných prostředků pro situace, kdy by bylo třeba zasáhnout. Podle zákona o nástupnictví měl každý člověk povinnost složit slib, jímž se deklarovala podpora stávajícímu manželství Anny a Jindřicha, a byla vyvíjena enormní snaha přimět k přísaze každého dospělého muže v zemi. Jakékoli texty nebo činy vyjadřující nesouhlas s manželstvím se podle zákona rovnaly zradě, přičemž menší tresty se udělovaly za pomluvy nebo za složení slibu v jiné než předepsané podobě. Klér a církevní instituce byly různými prostředky přinuceny zřít se papežovy svrchovanosti. Toho roku byl schválen další zákon, který jako zradu definuje i jakékoli činy, texty či promluvy, jež by odpíraly králi jeho titul nebo ho vážným způsobem očeřovaly. Po vstupu zákonů v platnost si lid o věci udělal jasný obrázek – zodpovědnost byla přisuzována Anně. V jedné básni George Cavendishe napsané během období Mariiny vlády o sobě Anna říká:

Já jsem tím strůjcem, jenž zákon dal
Co stíhat měl pomluvy, hroziti nevinným;
Pro mě hlas slibů cestou se stal
Jak duše všem trápit: ten měla jsem plán
A úmysl – rod můj ať k záchově hnán
Potomkové nechť ať přisvojí si královský trůn:
Leč však v brzký čas Bůh vzal naděj snům!

Panovalo přesvědčení, že podněcovala brutalitu svého manžela, zvláště pokud šlo o popravy kartuziánů a Fishera s Morem. „Lidé byli zděšeni dosud nevídanými a krutými zvěrstvy, v tichosti tyto události odsuzovali a často vinili královnu Annu.“ Sám Thomas More prý během svého procesu prohlásil, že pravým důvodem jeho odsouzení bylo odmítnutí vyjádřit souhlas se sňatkem Anny a Jindřicha. To alespoň uvádí zpráva, jež začala na kontinentu

---

* Pozn. překl.: *Toto proroctví pochází ze třináctého století a jednoho z budoucích panovníků označuje jako „krtku“ s kůží stejnou, jako má koza. Bůh na něj posleže sešle kletbu za jeho zlé skutky. Král bude lidmi velmi milován, ale jeho pýcha mu přivodí pád – zaútočí na něj drak, lev a vlk a vyženou ho na opuštěný ostrov, kde se nakonec ve smutku utopí.*

kolovat pár týdnů po jeho smrti. Bylo tak naprosto legitimní pohlížet na královnu jako na novodobou Salome, žádající hlavu dalšího svatého.

Mnohem větší nebezpečí než řeči šířící se mezi obyčejným lidem však představovala opozice vycházející z politických kruhů. Nelze s určitostí tvrdit, do jaké míry si toho Anna nebo Jindřich, jehož se to dotýkalo spíše, byli vědomi. Král ale tušil, že něco by se stát mohlo. O Kateřině jednou řekl: „Lady Kateřina je hrdá, neústupná a velice odvážná žena. Kdyby si vzala do hlavy, že se začne chovat jako její dcera, mohla by vytáhnout do pole, shromáždit ohromné vojsko a vést proti mně válku se stejnou prudkostí, jakou ukázala její matka Izabela při všech bojích ve Španělsku.“ Podobná svědectví nalezneme i při důkladném čtení Chapuysovy korespondence. Pokud uvěříme jeho verzi, převažoval u té skupiny velmožů, jež byla vlivnější a možná i početnější, kritický postoj k tehdejšímu dění. Mnoho z nich dokonce mluvilo o otevřeném povstání proti králi, ale stejně jako ve většině jiných případech, kdy velmoži plánují spiknutí proti panovníkovi, zůstalo i nyní jen u slov. I když pomineme určitý mentální blok, který by člověk s cílem oprostít se od loajality ke králi musel překonat ze všeho nejdřív, byly vyhlídky na uskutečnění úspěšné a koordinované rebelie mizivé a proti nespokojenosti s poměry stálo velmi silné přání vyjít s celým plánem na světlo, teprve až bude zaručen jeho úspěch. Obsah mnoha zpráv a rozhovorů, k nimž měl Chapuys přístup, opravdu demonstruje úsilí vyhnout se takovému rozhodování, jelikož velmoži chtěli po Karlu V., aby učinil první krok.

Narůstající starosti hraběte z Norfolku měly jiné příčiny. Anna a její stoupenci s ním totiž přestávali počítat. Byl vždy ochoten jí pomoci a přihlásit se k Boleynům v těžkých časech a plně očekával, že Anna se bude na oplátku hlásit k Howardům v dobách své slávy. Královna však měla dobrou paměť. Přestože Norfolkova milenka byla jednou z jejích dvorních dam, považoval hrabě projevovanou přízeň za mnohem menší, než mu podle jeho názoru náležela. Třeba si Anna myslela, že Howardům už všechny své dluhy splatila, když přesvědčila Jindřicha, aby svého nemanželského syna, hraběte z Richmondu, oženil s její sestřenicí Mary, aniž by tentokrát požadoval značnou sumu peněz, se kterou by byl za běžných podmínek jistě počítal, když se zbavoval tak cenné partie. Norfolk si ale brzy začal stěžovat, že plody úspěchu sklízí jiní. Ještě více než Anna možná Thomase Howarda znepokojoval Cromwell, jenž byl nyní, jak bylo každému zřejmé, faktickým vládcem. Vzhledem ke své užitečnosti a řadě dobrých výsledků už v podstatě přestával patřit do skupiny kolem Boleynů, fungující na principu vzájemných služeb, a stával se nezávislou politickou figurou díky vlastním zásluhám. Stále ale s královnou udržoval styky a navenek se choval jako její podporovatel. Snad ani sama Anna si této jeho proměny nevšimla. Přestože Norfolk někdy jeho postavení

dohnalo až k veřejným stížnostem, zůstal Jindřichovi loajální a dále schvaloval jeho manželství s Annou, i když nerad. Důvodem nebylo jen uplatňování jeho jediného modelu chování, spočívajícího v touze vydobýt si pro sebe co nejvíce výhod patolízalským pochlebováním králi, nebo skutečnost, že mít neteř na trůnu s sebou pořád přinášelo určitý prospěch. Šlo o to, že Anna se zatím mohla pochlubit jen dcerou a jedním potratem; jako tchán králova jediného žijícího syna měl tak Norfolk eso v rukávu, které nehodlal jen tak zahodit. Následkem toho začali být Anna a její bratr vůči hraběti stále podezřívavější.

Potíže, jimž Anna čelila – neschopnost porodit syna, klesající popularita a Mariina nesmlouvavost –, ještě dále prohloubilo dění na mezinárodní scéně. Jako už tradičně se vše točilo kolem nepřátelství mezi Františkem I. a Karlem V. Bylo to ovšem období spíše „studené“ války, než že by se vážně bojovalo. Oba soupeři viděli v Jindřichově sporu s papežem jen jednu z mnoha okolností, s níž mohli naložit dle libosti: buď ji využít, nebo zamezit jejímu dalšímu vývoji. Jindřich stále vkládal největší důvěru ve svého „dobrého bratra Františka“, nikdy si ale nebyl zcela jistý, že svěruje anglické zájmy do naprostého bezpečí. Tento vztah obou panovníků, výstižně popisovaný jako „komplikovaný“, tak provázely francouzské i anglické pokusy těžít ze spojení výhradně pro své vlastní potřeby. Z toho plynula značná vzájemná nedůvěra a byla to právě Anna, pro Angličany symbol spojení s Francií, kdo byl v konečném důsledku kritizován a hanoben.

Královna se plně zapojila do snah o odložení setkání mezi Jindřichem a Františkem, které se mělo odehrát v létě 1534, a očekávaný příjezd francouzské delegace naplánovaný na listopad téhož roku byl připraven velmi pečlivě a s velkým nadšením. Francouzský admirál s sebou však přivezl císařský návrh dohody mezi Karlem a Františkem, jenž zahrnoval i sňatek Marie s dauphinem. Anna byla šokovaná – znamenalo to totiž, že její ochránce František se domnívá, že Marie má větší nárok na anglický trůn než její vlastní dcera. Celá věc začala být ještě horší, když Francouzi neprojeví žádný zájem o Jindřichův protinávrh na sňatek Alžběty s Františkovým třetím synem. Výsledkem jednání bylo nápadně rezervované chování královny i francouzského velvyslance k sobě navzájem. Anna ale dělala, co mohla, aby do konce diplomatické mise pošramocené vztahy napravila. Z předchozích řádků už víme, jak se snažila zabavit admirála na velkém závěrečném banketu, zatímco její manžel pátral po tajemníkovi velvyslance Gontierovi, aby tohoto velice vlivného muže představil své ženě. Za dva měsíce, když uviděla Gontiera, vracejícího se s odpovědí na návrh týkající se Alžběty, ale bylo vše jinak. Královna mu vyčetla, že si dal až příliš načas a že jeho zdržení vzbudilo v králi mnohá podezření. Kdyby se Francouzům nepodařilo mu je na místě vyvrátit,

ocitla by se v bezvýhodné situaci, jelikož se už teď cítí ohrožena ještě více než před svatbou. Nic dalšího říci nemohla, protože je všichni kolem včetně krále sledovali, a poté už neměla možnost Gontierovi napsat nebo se s ním znovu setkat. Královna jejich rozhovor ukončila a Jindřich odešel tancovat.

Musíme mít na paměti, že v šestnáctém století – a asi i v kterékoli jiné době – se v diplomacii za mnohými vyjádřeními často skrývaly postranní úmysly, a v únoru 1535 bylo nepochybně záměrem Angličanů Francouze vystrašit. Anniny obavy však na Gontiera působily přesvědčivě a velvyslanci vzkázal: „Mohu vás ujistit, můj pane, že podle mých zjištění je Anna vskutku znepokojená.“ Nesporně měla dobrý důvod bát se, že ztratí přízeň Francouzů, protože jejich tvrdý způsob vyjednávání nutil Jindřicha vymáhat po Františkovi stále více veřejných slibů stvrzujících podporu jeho záležitosti. Ke zlepšení nepřispěl ani banket pořádaný stálým francouzským velvyslancem v Anglii, jehož se účastnilo mnoho Anniných odpůrců, kteří tak měli možnost vyslechnout si hrozivé příběhy o pronásledování lidí s neortodoxními náboženskými názory, jež bylo v Paříži v plném proudu. Nakonec obě strany souhlasily se setkáním svých zástupců v květnu 1535 v Calais. Původně měl jet sám Cromwell, necítil se ale dobře, a tak se vydal boleynovské zájmy zastupovat Rochford. Je příznačné, že Chapuys v tom viděl Cromwellův úmysl vyhnout se odpovědnosti za jakékoli případné selhání. A vyjednávání opravdu skončila krachem, navzdory Rochfordovu chvatnému návratu do Anglie s cílem obdržet další instrukce. Zvláštní význam má fakt, že po svém příjezdu hrabě nejdříve vedl dlouhou rozmluvu se svou sestrou a až poté předstoupil před krále. Jak bylo následně zaznamenáno, v Anniných slovech začal najednou zaznívat ostrý protifrancouzský tón. A nezůstalo jen u něj. Za méně než čtrnáct dnů uspořádala Anna velkolepou slavnost ve svém sídle v Hanworthu, jíž se mělo zúčastnit mnoho hostů z těch nejvyšších kruhů. Demonstrativně však neposlala pozvání právě stálému francouzskému velvyslanci, kterého tento akt, právnicky řečeno, řádně a náležitě rozzuřil. Krátce nato byli popraveni biskup Fisher a Thomas More a reakce Františka I., obsahující četné narážky na Annino chování, zapříčinila, že anglicko-francouzské vztahy dále klesaly k bodu mrazu. Anna sice mohla být „celým svým srdcem Francouzkou“, v létě 1535 nicméně hrozilo, že se tato skutečnost stane další, značnou přítěží.

3. KOMENTÁŘ

3.1 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA

V této části práce provedeme překladatelskou analýzu výchozího textu. Primárně budeme čerpat z modelu Ch. Nordové,¹ zároveň bychom však chtěli uplatnit i některé poznatky P. Newmarka z jeho monografie *A Textbook of Translation*, konkrétně z kapitoly *The Analysis of a Text*,² jelikož se domníváme, že nám Newmarkova či Newmarkem citovaná terminologie umožní zpřesnit stylistické zařazení textu i se exaktněji vyjádřit k jeho jazyku. Zčásti se budeme věnovat i praxeologii překladu, k čemuž využijeme kapitolu z knihy A. Popoviče *Téoria umeleckého prekladu*.³

Zároveň se budeme v průběhu celé analýzy snažit ukázat zásadní roli, kterou v textu hraje faktor *příběhovosti*, tedy epiky nebo vyprávění, a prostředky s ním spojené. Zde pouze poznamenejme, že vzhledem k povaze výchozího textu, jenž plynule navazuje na to, co mu v knize předchází, a je zásadní pro to, co po něm následuje, jej lze nelze zveřejnit samostatně, například jako studii nebo článek ve sborníku. V našem modelovém zadání je tedy text publikován jako součást celé knihy, což zohledňujeme i v analýze.

Na základě zjištěných vnětých faktorů poté určíme funkce textu. Dále podrobně rozebereme vnitřní faktory a na závěr celé kapitoly stanovíme překladatelskou strategii a překladatelské postupy vycházející z analýzy.

3.1.1 VNĚTEXTOVÉ FAKTORY

Nordová mezi vnětých faktory řadí *vysilatele*, jeho *záměr*, *adresáta*, *médium*, *místo*, *čas* a *motiv* vzniku textu. Budeme je analyzovat v tomto pořadí, nicméně vzhledem k jejich vzájemné propojenosti je jisté, že se v rámci popisu jednoho faktoru nevyhneme alespoň částečnému přesahu do problematiky faktoru jiného.

Vysílatel textu je v tomto případě shodný s jeho autorem, což souhlasí s tvrzením Nordové, která mezi typické příklady takové shody řadí právě literární díla.⁴ Eric William Ives (1931-2012) byl britský historik a odborník na tudorovskou éru, ale věnoval se také

---

¹ NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi, 1991, s. 35-140

² NEWMARK, Peter: *A Textbook of Translation*. Hemel Hempstead: Prentice Hall International, 1988, s. 11-17

³ POPOVIČ, Anton: *Téoria umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975, s. 239-245

⁴ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 42

historii práva a vývoji moderního vysokého školství. Jako emeritní profesor působil na University of Birmingham a byl královnou Alžbětou II. oceněn Řádem britského impéria.⁵ O Anně Boleynové vydal monografii již dříve, v roce 1986,⁶ a náš výchozí text představuje její druhé, rozšířené a upravené vydání (lépe řečeno jeho část).

Osoba vysilatele-autora se do značné míry promítá do vnitrotextových faktorů, zde nejmarkantněji do presupozic, syntaxe a lexika. O vztahu ke všem třem bodům bude podrobně pojednáno v příslušné části, v tuto chvíli se omezíme pouze na konstatování, že Ives má vyšší nároky na čtenářovy znalosti a jeho styl někdy bývá – i podle reakcí čtenářů, jak bude ukázáno – hůře srozumitelný.

Záměr vysilatele je zřejmý: podat čtenářům vyčerpávající životopis Anny Boleynové, poskytnout co nejvíce informací, poučit. Opět tu nacházíme souvislost s presupozicemi: domníváme se, že vzhledem ke kulturní zakotvenosti výchozího textu, tj. anglicky psaného originálu, jenž pojednává o velmi populární a výlučně anglické realii, je tento záměr přinejmenším pro Brity naplněn, jelikož je možné u nich předpokládat větší zájem o historii své země a jistou standardní úroveň znalostí. Postava Anny Boleynové je nedílnou součástí anglických dějin, a i když si o ní průměrný britský čtenář pamatuje ze školy třeba jen velmi málo, nebo dokonce nic, je v podstatě nemožné nepřijít ve veřejném a kulturním prostoru s informacemi o Anně Boleynové do styku.

Důkazem budiž dlouhý seznam knih, filmů, seriálů, televizních pořadů a písní, ve kterých se Anna Boleynová objevuje, dostupný na Wikipedii.⁷ Kdybychom měli vybrat jen ty nejznámější, tedy i ty, se kterými se v překladu mohl seznámit český recipient, jistě by mezi ně patřil seriál *Tudorovci* (*The Tudors*) a filmy *Králova přízeň* (*The Other Boleyn Girl*) nebo *Jindřich VIII. (Henry VIII)* z roku 2003. BBC také v rámci svého cyklu *Horrible Histories*, v němž starším dětem zábavnou formou představuje důležité historické události a postavy, vytvořila krátké video s názvem *The Wives of Henry VIII (Terrible Tudors)*, ve kterém se o Anně Boleynové zpívá následující: „*Young Anne Boleyn she was two. / Had a daughter, the best she could do. / I said she flirted with some other man. / And off for the chop went dear Anne.*“ Píseň také obsahuje mnemotechnickou pomůcku užívanou (nejen) dětmi pro zapamatování si pořadí Jindřichových žen. Jde o rýmující se dvojverší založené na

⁵ Eric Ives. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. 28. 5. 2013 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Eric_Ives>

⁶ IVES, Eric. *Anne Boleyn*. Oxford: Blackwell, 1986

⁷ Anne Boleyn in popular culture. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. 25. 12. 2013 [cit. 6. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Anne_Boleyn_in_popular_culture>

„konečných osudech“ jednotlivých manželek: „*Divorced, beheaded, and died. / Divorced, beheaded, survived.*“⁸ Pokud už mluvíme o dětech a výše jsme se dotkli toho, co se může Brit naučit o tomto tématu ve škole, je třeba prvně říci, že nemáme bezprostřední zkušenosti s britským vzdělávacím systémem. Nicméně i tak si troufáme tvrdit, že ani Jindřich VIII. ani jeho ženy nejsou opomíjeným tématem. O tom může svědčit množství výukových materiálů na stránkách TES⁹ nebo třeba další výuková videa z dílny BBC, jež obsahují doprovodné informace a nápady pro využití materiálu ve třídě.¹⁰

Ve zkratce tím chceme říci, že recepce knihy může být pro britského čtenáře v mnoha ohledech *jednodušší* než pro čtenáře z jiné kulturní oblasti, a tudíž se i daleko více (netvrdíme, že úplně, viz výtku o menší srozumitelnosti výše) bude překrývat *záměr* vysílatele s *účinkem*.

V českém prostoru může tento záměr narazit na nedostatečné presupozice s tím, že někteří recipienti (nemluvíme o *adresátech!*) by možná mohli knihu vnímat jako příliš detailní, případně v některých částech nesrozumitelnou, a stačila by jim jedna z „kompilačních“ příruček pojednávajících o všech šesti ženách méně podrobně, například *Šest žen Jindřicha VIII.* od Antonie Fraserové¹¹ nebo stejnojmenná publikace Alison Weirové¹² (s oběma budeme dále pracovat). S tím také souvisí problematika překladatelského postupu – jak a jestli vůbec se pokoušet recipientovi v cílové kultuře „pomáhat“ vysvětlivkami v textu nebo poznámkami pod čarou, aby se autorův záměr co nejvíce kryl s účinkem, který na recipienta čtení bude mít, ale zároveň aby si recipient nemyslel, že překladatel podceňuje jeho znalosti. Tuto otázku detailněji rozebereme v části věnované překladatelské metodě.

V předchozích odstavcích mluvíme o recipientech, tudíž o komkoli, kdo se k danému textu dostane a bude ho nějakým způsobem recipovat. Nyní se zaměříme na faktor **adresáta**, tedy takového člověka, jemuž je text přímo určen. Nordová rozlišuje kategorie recipienta výchozího textu a recipienta cílového textu,¹³ my uděláme to samé, jen recipienta nahradíme

---

⁸ „HORRIBLE HISTORIES - The Wives of Henry VIII (Terrible Tudors)“. Youtube video, 2:15. Nahrál „horriblehistoriesBBC“, 24. 4. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=fadCAHjN-s>>

⁹ Zkratka pro *Think, Educate, Share*. Jde o portál sloužící především učitelům, ale zaregistrovat se může každý. K 17. 4. 2014 se zde k tématu „Six Wives“ nalézají 30 materiálů, k tématu „Henry VIII“ pak 157. Odkazy jsou uvedeny ve zdrojích.

¹⁰ Videa jsou součástí projektu BBC *Learning Zone*, který pokrývá značné množství různorodých témat a nabízí takových videí i s doplňujícími informacemi nespočet. Odkaz je uveden ve zdrojích.

¹¹ FRASER, Antonia. *Šest žen Jindřicha VIII.* Přel. Tereza Horáková. Ostrava: Domino, 2005

¹² WEIR, Alison. *Šest žen Jindřicha VIII.* Přel. Zdeněk Hron. Praha: BB/art, 2009

¹³ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 52. Jako zastřešující pojem Nordová používá *recipient* a kromě v textu uvedených podkategorií dále odlišuje *addressee* od *chance recipient*. My budeme používat rovnocennou dvojici *adresát* a *recipient* (rozdíl je vysvětlen v textu).

právě adresátem. Na základě výše uvedeného lze tvrdit, že výchozí text ve výchozí kultuře bude mít více adresátů než cílový text v cílové kultuře.

V obou kulturách je adresátem kdokoli, kdo potřebuje spolehlivý zdroj informací, tj. studenti, badatelé, akademici, historikové, zkrátka odborná veřejnost. U nich by neměl být problém v presupozicích, protože se předpokládá, že oboru rozumí natolik, že nemají potíže s recipováním i složitější odborné literatury. Kniha je navíc vybavena bohatým poznámkovým aparátem a bibliografií, odkazující na další užitečné sekundární zdroje (jsou mimo jiné užitečné i pro překladatele, který si tak – v případě, že si není jistý interpretací originálu – může snadno dohledat, zda se plete, či nikoliv).

Druhou skupinou adresátů jsou lidé, kteří knihu vyhledají prostě ze zájmu, chtějí se dovědět více o historické osobnosti, o níž například něco četli, případně je osoba Anny Boleynové mohla zaujmout v jednom z výše jmenovaných populárních děl. Nemáme pro to empirické důkazy, nicméně nepochybujeme, že podobnou vlnu zájmu vzbudil třeba právě seriál *Tudorovci*, stejně jako tomu bylo i u jiných popkulturních fenoménů. Soudíme, že v tomto případě už se budou adresáti lišit. Ve výchozí kultuře je kniha dostupná v podstatě každému, kdo má základní přehled o anglických dějinách, jelikož presupozice pro její četbu jsou součástí všeobecného povědomí a vzdělání, jak jsme ukázali výše. Naopak v cílové kultuře je okruh adresátů o dost menší, protože je od nich vyžadován specifický zájem a zároveň rozvíjení presupozic, které v cílové kultuře běžné nejsou.

Na tomto místě do hry vstupuje výše zmíněný faktor příběhovosti, jehož popis zařazujeme do této části právě pro těsné spojení s adresátem. Životopisy jsou v rámci odborné literatury specifickým žánrem v tom, že na rozdíl od knih například o lingvistice, vaření nebo kriketu vyprávějí *souvislý příběh*, jenž má svůj úvod, své zápletky, peripetie a své rozuzlení, jež je ovšem často předem známé. Náš výchozí text obsahuje i řadu klasických literárních motivů – láska, intriky, zrada, násilí, smrt... Má také atraktivní místo a čas a má množství postav, které se nějakým způsobem vyvíjejí, jednají a hovoří. A konečně má i vypravěče, jenž je tu ovšem naprosto ztotožnitelný s autorem, což u beletrie neplatí. S tím také souvisí skutečnost, že pomyslný syžet (způsob, jakým je děj podán vypravěčem) je shodný s pomyslnou fabulí (jak se děj opravdu stal, chronologické pořadí událostí). Životopis je tedy žánr *narativní*, případně *deskriptivně-narativní* – jeho účelem není jen *popisovat*, nýbrž i (nebo spíše *hlavně*) *vyprávět*.

Pokud bychom tuto teorii dohnali až *ad absurdum*, dalo by se říci, že z hlediska struktury textu je životopis historické postavy historickým románem odehrávajícím se výhradně v pásmu vypravěče, jenž postavám nedovolí až na pár výjimek promlouvat přímou řečí v jejich pásmu, ale reprodukuje jejich slova či myšlenky ve svém pásmu pomocí nepřímé řeči,

často v konstrukci *verbum dicendi/cogitandi* + vedlejší věta, či dokonce v řeči polopřímé.¹⁴ Časté užívání takových konstrukcí má poté zásadní vliv na syntaktickou stavbu textu, což detailněji rozebereme v kapitole *Vnitrotextové faktory*. Zde uvedeme pro ilustraci alespoň jeden příklad. Ve výchozím textu je popsána hádka mezi Henrym Kylbiem a podomkem, během které dojde k potyčce, následovně:

There was a pope, he insisted, and anyone who said contrary was ‘a strong heretic’. When the ostler, playing his ace, said that ‘the king’s grace held of his part,’ Henry lost his common sense and his temper. Both ostler and king were heretics, and ‘this business had never been if the king had not married Anne Bullen.’ Angry words became blows, and ended with Henry breaking the ostler’s head. (s. 200)

Je zde vidět naprostá dominance „vypravěče“, postavy spolu nevedou dialog přímo, ale nechává je v minulém čase mluvit „vypravěč“-prostředník. V beletrii by mohl takový rozhovor vypadat zhruba takto:

“There is a pope,” he insisted “and anyone saying contrary is a strong heretic.”

“The king’s grace held of his part,” said the ostler, playing his ace.

At that moment, Henry lost his common sense and his temper. “Both you and king are heretics, and this business had never been if the king had not married Anne Bullen!” Angry words became blows, and...

Zde jsme naopak svědky regulérního dialogu – vypravěč už nezprostředkovává to, co se stalo někdy v minulosti, ale jen usměrňuje uvozovacími větami právě probíhající výměnu názorů. Tím už se ale dostáváme na pole spíše literárního rozboru, což není naším záměrem.

Tento prvek příběhovosti je pro nás však důležitý proto, že nám umožňuje jako adresáty označit i takové čtenáře, kteří prostě jen hledají dobrý a silný příběh, a takovou definici životní osudy Anny Boleynové bezpochyby splňují. Účinek na čtenáře je podobný jako u beletrie: emoce, ztotožnění se s postavou (či postavami) a do jisté míry i napětí, to je ovšem limitováno tím, že většina recipientů pravděpodobně bude vědět, jak celý příběh skončí.

Zároveň nese tento prvek důsledky i pro překladatele, jenž nejen že musí být dobrým překladatelem, ale zde musí být i dobrým *vypravěčem*, musí být schopen uchopit příběh v jeho celistvosti a předat ho tak, aby neztratil nic ze svých odborných ani estetických hodnot.

---

¹⁴ Záměrně píšeme z *hlediska struktury textu*, protože je nám jasné, že z *hlediska obsahu* by takové tvrzení bylo nesmyslné, už jen proto, že autor beletrie si samozřejmě může historické skutečnosti upravit, jak se mu to hodí.

Dalším bodem analýzy je faktor **média**. Jak jsme psali v úplném úvodu, modelovým zadáním je překlad celé knihy, jelikož lze jen těžko – vzhledem k výše popsanému prvku příběhovosti – publikovat pouze její část. Médiem je tedy písmo, které na rozdíl od řeči umožňuje hlubší vhléd do dané problematiky a tvoření složitějších a složitěji vyjadřovaných myšlenek, což je v natolik komplexním příběhu s mnoha různými ději a událostmi nevyhnutelné. Čtenář má vždy možnost se v textu vrátit k pasáži, její smysl například nepochopil nebo si ji potřebuje připomenout, aby porozuměl následujícím stránkám.

V řeči toto možné není, a pokud by snad byla snaha převést daný text do mluvené podoby, například do přijatelného přednáškového projevu, byly by nutné zásadní úpravy. Ives má jako autor psaného textu k dispozici de facto neomezený prostor pro své domněnky, komentáře a interpretace, může si dovolit odkazovat na daleko větší ploše (může navazovat na něco, co bylo řečeno před mnoha stranami) a stejně tak si může dovolit vytvářet kondenzovanější věty a souvětí, jejichž přílišná frekventovanost v mluvené řeči by neúměrně zatěžovala posluchačovu pozornost. Příkladem takové kondenzovanosti budiž souvětí, kde Autor popisuje Annin vztah k hraběti z Norfolkku: „*Perhaps Anne felt that she had paid her debts to the Howards by persuading Henry to marry his illegitimate son, the duke of Richmond, to her cousin Mary without the large payment the king would normally have expected for disposing of so valuable a match.*“ (s. 202) Souvětí obsahuje jen tři slovesa v určitém tvaru („*felt*“, „*had paid*“, „*would have expected*“), ale spolu s nimi také další čtyři prvky kondenzace, jejichž vlivem má v překladu toto souvětí celkem sedm vět (gerundia „*persuading*“ a „*disposing*“, infinitiv „*to marry*“ a dějové substantivum „*payment*“). Jestliže jsme výše mluvili o zachování odborných i estetických hodnot, v mluvené řeči by obojí bylo splnitelné jen velmi obtížně.

Vydání celé knihy je žádoucí také z té příčiny, že obsahuje podrobné poznámky a další sekundární zdroje, ale také doplňkový grafický materiál – rodokmeny a fotografie (o nich více v kapitole *Vnitrotextové faktory*).

Pokud jako médium uvádíme písmo a hypoteticky překládáme celou knihu, je třeba také dodat, kdo by ji měl a *chtěl* v cílové kultuře vydat (ve Spojeném království to bylo nakladatelství *Blackwell publishing*, dnes po sloučení s jiným nakladatelstvím fungující pod názvem *Wiley-Blackwell*). Začneme oním druhým, ryze praxeologickým bodem, protože se logicky naskytá otázka, proč se tato zevrubná a čtenáři vcelku vlídně přijatá publikace nedostala na český trh.¹⁵ Následující věty jsou čistě spekulativní, žádné relevantní informace nemáme. Prvním zásadním předpokladem pro jakékoli další úvahy je bezesporu ten, že někdo,

---

¹⁵ Na „vlídné přijetí“ usuzujeme z hodnocení serveru goodreads.com, kde má kniha hodnocení 4.14/5 a ohlasy čtenářů jsou vesměs pozitivní. Odkaz je uveden v pozn. č. 24.

kdo může ovlivnit ediční plán nakladatelství, si musí všimnout, že kniha vyšla. Pokud se tak nestalo, je otázka vyřešena, pokud ano, můžeme se ptát, co mohlo následovat. Jak píše A. Popovič, „[V]ýber textu na preklad (...) podmieňujú (...) aj pragmatické okolnosti: kultúrna politika, požiadavky trhu.“¹⁶ Zde je možné předpokládat dvě varianty: Za prvé, potenciální nakladatel mohl usoudit, že postava Anny Boleynové není natolik zajímavá, aby na trhu zaujala dostatečné množství čtenářů, a proto by se vydávání publikace prostě nevyplatilo. Za druhé, potenciální nakladatel mohl shledat knižní trh již přesyceným knihami s podobným tématem a očekávat proto stejný výsledek jako v bodě prvním.¹⁷

Obavy takového potenciálního nakladatele vskutku vnímáme jako oprávněné (viz výše zmínku o „kompilačních“ příručkách). Pokud bychom tedy měli plnit roli Popovičova překladatele, jenž se aktivně snaží zasahovat do knižní produkce, přišli bychom s výchozím textem pravděpodobně do nakladatelství BB/art nebo Domino, která v posledních letech vydala několik tematicky podobně zaměřených knih, přičemž ideálním časem pro publikování by zřejmě byla léta 2008 nebo 2009. Důvod je ten, že v roce 2008 se u nás začal vysílat již zmiňovaný seriál *Tudorovci*, u nějž vidíme největší potenciál pro vzbuzení zájmu.

Většinu témat spadajících pod faktor **místa** jsme již rozebrali výše – zmínili jsme kulturní zakotvenost textu, rozdílnost adresátů i jejich pravděpodobný menší počet v cílové kultuře, dále jsme se dotkli problému rozdílných či chybějících presupozic, způsobu jejich nabytí a s tím souvisejícího problému, do jaké míry může překladatel zasahovat do textu vysvětlivkami, případně jinak přiblížit text recipientovi v cílové kultuře, a položili jsme si otázku, zda má takováto publikace opodstatnění jinde než ve výchozí kultuře.

Zbývá tedy dodat, že prostor ovlivňuje i vnitrotextové faktory, konkrétně konvence odborného stylu. Čmejrková, Daneš a Světlá například tvrdí, že „[z]atímco česká stylistická tradice má povahu spíše deskriptivní, anglosaská teorie writing (...) směřuje k praktickému nacvičování formulačních dovedností.“¹⁸ Kolektiv autorek *Současné stylistiky* uvádí následující: „[„Anglosaský“ styl] je vstřícnější k vnímateli a i výsledky zodpovědné vědecké práce a velmi teoretické závěry z nich plynoucí prezentuje živě a zajímavě, nikoli jako výsledný fakt, ale současně i jako dobrodružství poznání.“¹⁹

---

¹⁶ POPOVIČ, Anton, cit. d. (pozn. č. 3), s. 239

¹⁷ Stejně tak by za tím však mohl být nedostatek peněz, plný ediční plán nebo několik dalších důvodů. Opravdu jde jen o spekulace založené na již uvedených faktech.

¹⁸ ČMEJRKOVÁ, Světlana; DANEŠ, František; SVĚTLÁ, Jindra. *Jak napsat odborný text*. Praha: LEDA, 1999, s. 32

¹⁹ ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008, s. 209

K faktoru **času** jen krátké podotknutí: Jak jsme již psali, z praxeologického hlediska je překládání a hypotetické vydávání devět let staré knihy v dnešní době, tedy poté, co už opadla hlavní vlna zájmu, minimálně neprozíravé. Stejně tak je možné, že některé Ivesovy informace nebo tvrzení už nebudou aktuální nebo budou popřeny novějšími poznatky. Na druhou stranu jsou život a osud Anny Boleynové stále atraktivní a kniha se stále dá číst jako příběh silné ženy, které se podařilo dostat až na samý vrchol, ze kterého následoval strmý pád. Kromě výše uvedeného se nedomníváme, že má časový faktor na text výrazný vliv.

Motivem pro napsání knihy byla pravděpodobně autorova potřeba shromáždit aktuální vědecké poznání o Anně Boleynové a vytvořit vyčerpávající a aktuální životopis, jenž by obsahoval nové údaje, korigoval případné nedostatky prvního vydání a poskytl co neucelenější informace každému zájemci o tuto historickou osobnost.

3.1.2 TEXTOVÉ FUNKCE

Při určování textových funkcí budeme vycházet z modelu Romana Jakobsona, jenž rozlišil šest funkcí: *referenční* převládá v textu zaměřeném k označovanému předmětu, *emotivní* vyjadřuje postoj mluvčího, *konativní* značí orientaci na adresáta, *fatická* převažuje ve sděleních „*sloužící[ch] v první řadě k navázání, pokračování a přerušování komunikace*“, *metajazyková* je dominantní tam, kde je v centru pozornosti kód komunikace, a konečně *poetická*, která ukazuje na „*[s]dělení jako takové, koncentrace na sdělení pro ně samo*“.²⁰

Na základě těchto definic je tak zřejmé, že ve výchozím textu zcela dominuje funkce referenční: mluvčí předává recipientovi informace o „kontextu“, tedy o nějaké vnější skutečnosti. Jako sekundární funkce lze označit zaprvé funkci emotivní,²¹ protože Ives v textu zřetelně vyslovuje své názory a interpretuje historické prameny, neposkytuje pouze suchá fakta: „*Whatever occurred or did not occur, we need to note that Chapuys himself dismissed it as ‘a lovers quarrel’. So should we.*“ (s. 193) „*Henry was probably doing no more than substituting ‘a lady to serve’ while his wife was recovering from the miscarriage...*“ (s. 195)

Druhou sekundární funkcí je funkce poetická, jejíž přítomnost spojujeme se třemi vlastnostmi textu – (a) s výše zmíněnou příběhovostí, díky níž recipient knihu vnímá nejen jako zdroj informací, ale i jako zdroj emocí, (b) se specifickými jazykovými prostředky, které Ives užívá pro ozvláštňení („*Norfolk, however, was soon complaining that **the sweets were***

²⁰ JAKOBSON, Roman: Lingvistika a poetika. In *Poetická funkce*. Jinočany: H+H, 1995, s. 74-105

²¹ Jakobsonova terminologie (kterou ovšem v případě tohoto pojmu převzal od švýcarského filosofa jazyka Antona Martyho) zde není příliš šťastná, protože naznačuje *emoce*. Ives však jako autor emotivní není, pouze vyjadřuje *názory*.

going elsewhere.“ „spaniel-like sycophancy“, „...to have the king's only living son as a son-in-law was **too good a hand to throw away**“ a nespočet dalších, zde vše ze s. 202), a (c) se specifickými narativními prostředky, především s častým zpřítomňováním postav prostřednictvím přímé i nepřímé řeči, čímž se vytvářejí v podstatě dramatické situace („Henry asked excitedly, ‘Am I not a man like other men? Am I not? Am I not?’“ s. 191).²² Zde bychom chtěli poukázat ještě na jeden prvek, jenž je zajímavý tím, že se běžně vyskytuje téměř výhradně v beletrii – polopřímá řeč, o níž jsme se již zmínili výše, tedy promluva postavy odehrávající se v pásmu vypravěče jen s malými úpravami (nejčastěji osoby a případně i času, nejde o nepřímou řeč tvořenou vedlejší větou). Tento jev lze ilustrovat na dvou ukázkách, z nichž první byla již uvedena výše: „Henry lost his common sense and his temper. **Both ostler and king were heretics, and ‘this business had never been if the king had not married Anne Bullen.**“ (s. 200) Ačkoli věta postrádá jakákoli uvozovací znaménka, je z kontextu zřejmé, že nepatří autorovi, ale Kylbiemu. Druhý příklad vyžaduje delší citaci:

It was Anne Boleyn, however, who got the blame. To believe it was her fault made it much easier for Charles V to keep up some civil relationship with Henry, much easier for Mary (and Katherine) to resist pressure. **Her father could not really know; he was not to blame; it was the harpy who had her claws in him.** (s. 197)

Zde již kontext zdaleka není tak jasný. První dvě zvýrazněné věty by se daly zcela oprávněně připsat autorovi, jenž – jak jsme popsali výše – odkrývá své názory na určité věci či situace. Třetí zvýrazněná věta už se ovšem Ivesovi dá přisoudit jen stěží, protože ačkoli někdy používá více expresivní vyjádření, nelze předpokládat, že by jako autor seriózní vědecké práce označil Annu Boleynovou za „harpyji“. Vybrané věty jsou tedy s největší pravděpodobností Mariiny myšlenky posunuté v čase i v osobě: „My father cannot really know; he is not to blame; it is the harpy who has her claws in him.“ I přes jasnou „nápovědu“ v podobě třetí věty se domníváme, že takové vyjádření je spíše matoucí, a jakkoliv může být zajímavým ozvláštňením, ke srozumitelné recepci textu příliš nepřispívá.

3.1.3 VNITROTEXTOVÉ FAKTORY

Mezi vnitrotextové faktory Nordová řadí *téma* textu, *obsah*, *presupozeice*, *výstavbu textu*, *nonverbální prvky*, *lexikum*, *syntax* a *suprasegmentální prvky*. Opět platí, že budeme v analýze postupovat v tomto pořadí, ale v rámci popisu jednoho faktoru budeme odkazovat

---

²² *Dramatické situace* ve smyslu konfliktu, střetu, ne ve smyslu napínavosti.

k jiným vnitrotextovým faktorům nebo i k faktorům vnětetvým. Analýza bude pouze deskriptivní, ne kontrastivní, tudíž zatím až na výjimky nebudeme uvádět varianty překladu. Vzhledem ke značnému množství výčtů v částech pojednávajících o lexiku a syntaxi nebudeme u některých příkladů uvádět stránkování.

Téma výchozího textu je dáno již názvem kapitoly: *A Royal Marriage*. Je tedy nasnadě, že kapitola se zabývá soužitím Anny Boleynové a Jindřicha VIII. v manželském svazku, jenž – jak je všeobecně známo – byl plný zvrátů, velké lásky, ale také velké nenávisti, a dají se v něm vysledovat v podstatě všechny klasické literární motivy spojené s beletristicky zajímavým vztahem muže a ženy. Jistě se nedá říci, že je téma stále *aktuální*, nicméně se dá zcela určitě tvrdit, že je stále *zajímavé*. Nepochybujeme o tom, že jen málo historických královských manželek se těší takové popularitě jako právě Anna Boleynová. Samozřejmě je nesporné, že svůj podíl na tom má i postava Jindřicha VIII., jehož osobnost je fascinující i hrůzná zároveň, jeho příběh pak stejně poutavý jako ten Annin.²³ V tématu se tedy primárně směřují dva prvky – odbornost a popularnost, přičemž ale odbornost je zde dominantní.

Ke kulturní zakotvenosti výchozího textu a jeho tématu jsme se již vyjadřovali, zbývá dodat, že zde popularnost, pokud ji bereme ne jako protiklad odbornosti, ale jako schopnost textu působit univerzálně, i mimo hranice své výchozí kultury, vítězí nad zakotveností a téma života Anny Boleynové se tak stalo i přes svou ryzi příslušnost k anglickým dějinám široce přijímaným nejen jako historická realie, ale i jako masově recipovatelný historický *narrativ*, čímž se dostáváme zpět k již tolikrát jmenované příběhovosti.

Obsahem výchozího textu jsou již konkrétní manželské problémy – neschopnost Anny porodit syna a úvahy nad tím, zda za to nese vinu Jindřich, nebo právě ona; Annin potrat a následné spekulace o hádkách a nové ženě v Jindřichově životě, jejichž ověření ztěžuje nejasná datace i určitá nespolehlivost historických pramenů; Annin napjatý vztah s Kateřininou dcerou Marií, která odmítala Annu uznávat jako královnu; vzrůstající nenávist vůči druhé Jindřichově manželce, a to jak mezi obyčejným lidem, tak v politických kruzích, a nakonec vliv manželství na mezinárodní politiku.

Ve všech bodech lze popis označit za detailní, až vyčerpávající, což potvrzují i reakce na serveru *Goodreads.com*, kde knihu hodnotí samotní čtenáři: „*There is so much detail within these pages. (...) I believe that (...) Ives captures the image of who Anne Boleyn was.*“ „*The strengths of this biography are in particular the extensive and detailed focus on the culture of court life in the Tudor period.*“ Jak jsme však již zmínili, takové množství detailů může být

---

²³ Stejně jako pro postavu Anny Boleynové, i pro Jindřicha VIII. existuje seznam jeho výskytů v (pop)kultuře. Odkaz je dole ve zdrojích.

odrazující pro příjemce v cílové kultuře, někdy však i pro ty v kultuře výchozí. To dokazují další komentáře ze stejného zdroje: „*The author tends to get bogged down on too many details in certain areas...*“ „*I would give it five stars but for the fact that it's a little TOO detailed.*“²⁴

Kromě přímo vyslovených výroků Ives také často cituje primárně psané zdroje, konkrétně v našem textu jde o dopisy císařského velvyslance Eustaca Chapuyse, různou další korespondenci a písmem zachycené prameny a v neposlední řadě i báseň George Cavendishe. U všech takových materiálů musí překladatel zvážit, do jaké míry překlad stylizovat tak, aby odpovídal výchozímu textu a zároveň měl žádoucí účinek na recipienta, tj. aby recipient nevnímal text jako nesrozumitelný kvůli přílišné archaizaci nebo jako nevěrohodný kvůli přílišné aktualizaci.

Tématem a obsahem jsou dále ovlivněny jazyk a presupozice. O jazyku se zmíníme níže, presupozicím jsme se již věnovali obecně a nyní budou prozkoumány konkrétněji.

Presupozice Nordová definuje jako „*information that the sender expects (= presupposes) to be part of the recipient's 'horizon'*“²⁵ a dále uvádí: „*If the ST is linked to the world of the source culture, some information on this world will usually be presupposed in the text because of the convention that 'trivialities' should not be verbalized.*“²⁶ Přesně tento případ nastává u našeho výchozího textu, zde ještě komplikovaný tím, že větší množství předem daných znalostí je vyžadováno i od recipienta ve výchozí kultuře. Výstižně to podle nás shrnuje následující úryvek z recenze Sarah Gristwoodové publikované na internetové stránce deníku *The Guardian*: „*Oddly enough, Ives's earlier book was in some ways more accessible. In the first chapters, now, he seems almost too aware that we have been round this particular block already. Arguably we all know too much to come afresh to Anne's tale - but there is, or can be, a willing suspension of knowledge when reading biographies.*“²⁷ Autorka tak naznačuje, že je možné, že některé „základní“ věci už Ives nechtěl v druhém vydání opakovat, jelikož je již považoval za zřejmé.

Potenciálnímu čtenáři se tak velmi vyplatí, pokud začne knihu číst už s jistým souborem znalostí, získaným z jiných zdrojů. Ne že by takový soubor byl naprosto nezbytný, ale je velmi pravděpodobné, že bez něj bude pro takového člověka mnoho informací zmatečných či

---

²⁴ The Life and Death of Anne Boleyn by Erick Ives – Reviews, Discussion, Bookclub, Lists. In *Goodreads* [online]. San Francisco: Goodreads Inc, 2006- , [cit. 11. 2. 2014]. Dostupný z WWW <http://www.goodreads.com/book/show/31086.The_Life_and_Death_of_Anne_Boleyn?from_search=true>

²⁵ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 96

²⁶ Tamtéž, s. 98

²⁷ GRISTWOOD, Sarah: Not just a pretty face. In *The Guardian* [online], 23. 10. 2004, [cit. 11. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://www.theguardian.com/books/2004/oct/23/featuresreviews.guardianreview3>>

méně srozumitelných (a to platí o recipientech ve výchozí i cílové kultuře). Čtenář by tak měl mít alespoň minimální přehled o Annině životě – rodinní příslušníci (protože i ti hrají důležitou roli), jak a kdy se dostala blíže k Jindřichovi, co předcházelo rozvodu s Kateřinou Aragonskou, rozvod sám a jeho motivy, zasnoubení a svatba s Annou, těhotenství a potraty, první spory, opozice proti Anně a nakonec její pád – stejně jako o Jindřichovi VIII. a dalších významných postavách dvora a královské rodiny: dceři Marii, předcházející a následující Jindřichově manželce, Thomasi Cromwellovi, kardinálu Wolseym atd.

Doposud jsme o presupozicích a jejich úloze při recepci textu pojednávali jen teoreticky, nyní tedy ke konkrétním problematickým příkladům. Začneme asi tím nejmarkantnějším, větou „...*that Henry was the **cursed Mouldwarp prophesied by Merlin, and so forth***“ (s. 201), jejíž význam není vysvětlen nikde v textu ani v poznámkách. Jsme přesvědčeni, že bez příslušných zdrojů by celkový smysl této informace nerozluštila drtivá většina recipientů z výchozí i cílové kultury, přičemž mnozí z kultury výchozí by možná ani neznali slovo „*mouldwarp*“, což je archaické označení pro krtka. I pokud by ho znali, zřejmě by jim to nepomohlo ve snaze pochopit ono sdělení.

Jen o dvě věty dále se píše: „*The Succession Act required every person to take an oath to support the Boleyn marriage, and a massive attempt was made to swear all adult males in the country.*“ (s. 201) Je to vůbec první zmínka o zákonu o nástupnictví v celé knize a samotný zákon je zde v pozici *tématu*, tudíž něčeho známého, ovšem kromě sankcí o něm žádné další informace uvedeny nejsou, například ani ta, že takové zákony byly celkem tři. Od čtenáře se očekává, že pochopí, že jde o první z nich z roku 1534.

Posledním příkladem budiž úryvek z úvah o Jindřichově potenci: „*At his trial in May 1536, George Boleyn was asked whether Anne had told his wife that the king was incapable of sexual intercourse, implying that...*“ (s. 191) Opět platí, že o soudu s Georgem Boleynem neexistuje v knize žádná předchozí zmínka, tudíž se předpokládá, že čtenář ví, že Boleyn byl obviněn z incestu se svou sestrou a popraven.

Výše uvedené příklady se týkají jak výchozí, tak cílové kultury, ačkoli je možné, že poslední dva body budou více problematické pro recipienta v cílové kultuře (důvody jsme vysvětlovali ve *Vnětextových faktorech*). Chtěli bychom tudíž uvést alespoň dva případy, které se vztahují výhradně k českému recipientovi. Tím prvním je vyjadřování neúcty k Anně v podobě způsobu oslovení. Takto Ives popisuje, jak Marie posílala Anně vzkaz: „*The messenger should have said ‘the Lady Anne Boleyn, for I can acknowledge no other queen but my mother...*“ (s. 199) Význam skrytý v nepoužití titulu *Queen* nebo *Queen’s Grace* odhalí Brit okamžitě, pro Čecha však v překladu „*Lady Anně Boleynové, protože neuznávám jinou*

královnu než svoji matku...“ nemusí být tato narážka natolik zřejmá. Stejně tomu s největší pravděpodobností bude i u místních názvů sídel a měst (*Hanworth, Bradfield St Clare* aj.), kdy český příjemce o méně známých lokacích zkrátka nemusí vědět vůbec nic.

Co se **struktury textu** týče, Nordová rozeznává *makrostrukturu* (odstavce, kapitoly, sémantická i formální organizace celého textu) a *mikrostrukturu* (věta a souvětí).²⁸ Výchozí text je jednou celou kapitolou rozdělenou na čtyři větší tematické celky, oddělené vždy jen vynechaným řádkem mezi odstavci. Tyto celky skoro přesně kopírují body uvedené zde v popisu obsahu (první a druhý bod tvoří jeden celek). *Autorův* text je ovšem v rámci celé kapitoly homogenní, jde čistě jen o tematický předěl. Kurzivu jsme v předchozí větě použili úmyslně, jelikož tuto homogenitu narušují neautorské, „vložené texty“ (*embedded texts*),²⁹ o nichž jsme se spolu s přístupem k nim zmiňovali v části věnované obsahu. Ve výchozím textu lze tedy rozlišit minimálně čtyři podtypy textů, jež se budou lišit překladatelským přístupem – autorův text, autorem citované promluvy, které si musí zachovat jazykové i pragmatické aspekty mluveného slova, autorem citované písemnosti a báseň. Odlišným typem vloženého textu jsou pak poznámky za textem, na něž se v textu odkazuje číselným indexem (v překladu jsou tyto poznámky i čísla k nim odkazující vynechány).

Všechny tyto čtyři podtypy mají odlišné funkce. Autorův text má poskytnout historicky validní informace a moderní interpretace, autorem citované promluvy, mají zpřítomňovat postavy a poskytnout obraz jejich jednání a chování, autorem citované písemnosti poskytují historický pohled na události a primární funkcí básně je být estetizujícím doplněním popisu zákona o nástupnictví.

Vzhledem k povaze textu je zřejmé, že mikrostruktura je založená na chronologii a kauzalitě, platí *ordo naturalis*, tedy kompozice textu analogická s tím, jak funguje reálný svět.³⁰ Na tematicko-rematickou výstavbu jsme již poukázali výše u presupozic – v pozici tématu se často objeví skutečnosti, jejichž implicitní znalost autor u čtenářů předpokládá, a tématem také často bývají osoby, což opět vyplývá ze zaměření textu. Dalším rysem je průběžnost tématu:

Anne, however, knew that her right to that title was contested. **She** could not take for granted the protection of recognized status; **she** still had to compete for and win the king's favour. **She** was in the contradictory position of being expected to behave as a queen, but having to continue to challenge as a mistress. (s. 195)

²⁸ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 103-104

²⁹ Tamtéž, s. 102

³⁰ Tamtéž, s. 105

Nonverbální prvky v námi překládaném textu nejsou, jelikož je povaha textu nevyžaduje – životopis nepotřebuje nákresy, tabulky, grafy, ilustrace apod. Objevují se však v jiných částech knihy: na jejím začátku se nachází rodokmen, jenž je někde na rozhraní mezi prvkem verbálním (popisky, jména) a nonverbálním („strom“, grafická struktura), na jejím konci pak rozsáhlý fotografický materiál, obsahující portréty Anny Boleynové, Jindřicha VIII. i dalších významných historických postav, dále fotografie dopisů, plánů, uměleckých děl a mnoha jiných věcí. Jejich primární funkcí je poskytnout recipientovi autentický pohled do historie, a to jak po stránce umělecké, tak po stránce řekněme *intimní, osobní*, což platí právě třeba pro fotokopie dopisů. Druhotná funkce spočívá v dotváření příběhu, kdy si recipient může díky portrétům vizualizovat postavy objevující se v „ději“. Jinak ale platí, že nonverbální prvky v našem textu nemají na překlad žádný vliv.

Před rozborem lingvistických faktorů tak, jak je uvádí Nordová, bychom chtěli věnovat prostor několika poznámkám o celkovém stylu, k čemuž využijeme v úvodu zmíněnou publikaci P. Newmarka. Na základě dělení navrženého americkým lingvistou E. Nidou rozlišuje Newmark čtyři „textové styly“ (*text styles*): *narativní* s důrazem na dynamický popis událostí, *deskriptivní*, jehož primárním rysem je statický popis, *diskusní*, kde je hlavním prvkem analýza myšlenek, a *dialogický*, v němž dominují složky mluvené řeči a fatická funkce.³¹ Jak vyplývá z předchozích analýz, námi překládaný text je na pomezí prvních dvou, je tedy *deskriptivně-narativní*, možná spíše *narativní*. Jako příklad obou součástí tohoto označení poslouží následující úryvky:

More dangerous than popular gossip **was** opposition was within the political establishment. How much Anne, or for that matter Henry, **knew** of this, it **is** impossible to say. Henry **was** aware of the possibility. (...) Such evidence as we **have is hidden** deep in the correspondence of Chapuys. If we **are to** believe him, a majority of the magnates – in importance, if not in numbers – **were** critical of the way matters **were going**. Many **were** even **talking** of actual revolt against Henry. But as with most magnate conspiracy, it **was** only talk. Apart from the initial psychological effort needed to break free from the chain of loyalty to the king, the odds against a successful concerted rising **were** high, and dissatisfaction with affairs **had to** compete with the very real desire not to come into the open before success **was assured**. (s. 201-202)

Naprostá většina zvýrazněných sloves je statická, převažují verbonominální konstrukce s *be* + substantivum nebo adjektivum. Ukázka tedy demonstruje styl deskriptivní.

---

³¹ NEWMARK, Peter, cit. d. (pozn. č. 2), s. 13

When Mary **replied** discouragingly that she **would obey** her father as far as honour and conscience **allowed**, Anne **tried to frighten** and **warn** her at the same time. She **wrote** a letter to Anne Shelton, which **was left** ‘by accident’ in Mary’s oratory where she **read** it, as clearly she **was expected** to do. (...) Mary **took** a copy of the letter for Chapuys, **restored** the original to its place and **ignored** the warning. (s. 199)

Zde platí přesný opak, skoro všechna slovesa jsou dynamická. Pokud bychom neznali zdroj ukázky, mohli bychom naprosto oprávněně tvrdit, že jde o beletrii. Opět se tak potvrzuje to, že překladatel zde musí umět prokázat cit pro příběh a jeho postavy, stejně jako kdyby překládal beletristický text.

Newmark dále rozlišuje tři druhy *stylistic scales*, do češtiny budeme překládat jako *stylistické stupnice*: stupnici formálnosti, stupnici obecnosti či náročnosti a stupnici emocionality.³² Stupnice formálnosti rozlišuje následující stupně: *Officialese, Official, Formal, Neutral, Informal, Colloquial, Slang, Taboo*. Jako seriózní vědecká práce respektovaného autora patří výchozí text na této stupnici už z podstaty věci na stupeň *Formal*, případně je mezi *Formal* a *Official*, což potvrzují i výše citované ukázky. Další konkrétní příklady budou uvedeny níže v rozboru syntaxe a lexika.

Zhruba stejné zařazení má text i na stupnici obecnosti či náročnosti (*Simple, Popular, Neutral, Educated, Technical, Opaquely technical*), kde mu náleží označení *Educated*, v některých částech možná i *Technical* (např. v té, kde se mluví o Jindřichových zdravotních obtížích a jsou používány lékařské termíny).

Stupnice emocionality obsahuje čtyři stupně: *Intense, Warm, Factual, Understatement*. Zde výchozí text bezpochyby přísluší do třetí kategorie, *Factual*. Newmarkovo dělení jsme se rozhodli uvést hlavně z toho důvodu, že nám umožňuje vidět styl textu v kontextu jiných stylů. Pokud se text v obou prvních stupnicích nachází výše než na *Neutral*, překladateli to jasně říká, že v češtině bude ze spisovného jazyka volit spíše vrstvu neutrální až knižní, než že by se uchýloval k užití hovorových prvků.

Pojednání o **lexiku** začneme dalším citátem ze serveru goodreads: „*His [Ives’s] language is confusing at times and it almost feels the author is trying to impress his readers with his extensive vocabulary. In terms of using this book for research as an author, I found other resources much easier to understand.*“³³ Obzvláště bychom chtěli zdůraznit spojení *extensive vocabulary*, protože Ives opravdu volí lexikum v celém rozmezí od neformálního až po velmi

³² Tamtéž, s. 14-15. Newmark ke každému stupni uvádí příklad, nicméně nepovažujeme za nutné je zde uvádět.

³³ Viz pozn. č. 24

formální rejstřík, užívá archaické výrazy, expresiva, frazémy, množství termínů, francouzštinu... Souhlasíme proto se čtenářovým názorem, že některé věty svým lexikem a strukturou působí až jako autorova snaha ukázat svou jazykovou vybavenost.

Každý uvedený bod postupně rozvedeme. Nejmarkantnějším příkladem neformální slovní zásoby je slovo „*whore*“ („*If Katherine's marriage was valid, then she, Anne, was a whore.*“ s. 198), ve slovnících označované jako *taboo*, *vulgar* či *offensive*. Zde je ovšem jeho užití zkrátka vynuceno historickou skutečností, jelikož neutrální „*prostitute*“ už má jiné konotace, a to nabízení sexuálních služeb za peníze. To ale není případ Anny Boleynové; autor zde jen hledal méně slušné označení pro milenku, které by dostatečně zdůraznilo nemorálnost situace, jež mohla nastat. Dále se slovo objevuje také v neautorských textech (s. 200), kde má v jednom případě synonymum „*baggage*“ (s. 194), ve Wiktionary³⁴ popsané jako „(*obsolete, countable, pejorative*) A woman“. Stejně neformálním prostředkem jsou například i idiomy „*go to the dogs*“ („...*constantly at his wife's side and letting court discipline go to the dogs.*“ s. 193) a „*go to the devil*“ („*One of the worst things that Flemish rumour could say about Henry was that he did just this and let the court go to the devil.*“ s. 196), oba označující úpadek. Méně formálním prostředkem je také užívání frázových sloves: „*plot to set Anne up*“ (s. 198), „*The ostler of the inn strolled over and the two got into conversation.*“ (s. 200), „...*the ostler evidently was well up in religion gossip*“ (s. 200), „*Anne and her supporters were leaving him behind.*“ (s. 202) a další.

Prostředků vyššího než neutrálního rejstříku se v textu najde nespočet, nejsou to ale pouze jednotlivé lexikální jednotky, ale i jejich spojení, jež bývají neobvyklá a originální, a větne celky, které takové jednotky či spojení tvoří. Pokud jde o samostatné lexikální jednotky, považujeme zde za užitečné zvlášť uvést několik příkladů od substantiv, adjektiv a sloves. Substantiva (často jde o abstrakta): *discomfiture*, *abasement*, *malevolence*, *intransigence*, *antagonist*, *obstinacy*, *acquiescence*, *folly* aj. Adjektiva: *bedevilled*, *privy to*, *besotted*, *adamant*, *lenient*, *circumspect*, *lukewarm at* aj. Slovesa: *mollify*, *allay*, *rebuke*, *abjure*, *defame*, *assent* aj. Slovní spojení: *story evaporates*, *tearing high spirits*, *game of courtly love*, *anxious to appear a terror*, *the self-made woman*, *lurid threats*, *the story has a good pedigree*, *exploit such plebeian sentiments*, *muster a great array*, *controlling reality*, *duly and satisfactorily incensed* a mnoho dalších. Věty: „*Occasionally even Chapuys' hostile spin cannot disguise the intimacy.*“ (s. 196), „*Anne tried again, before leaving the house in high dudgeon, vowing to repress such impudence.*“ (s. 198)

---

³⁴ Baggage. In Wiktionary, the free dictionary [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. 9. 2. 2014 [cit. 12. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <<http://en.wiktionary.org/wiki/baggage>>

Jako příklad zastaralých slov můžeme uvést „*union*“ (s. 198) ve významu manželského svazku, „*amour*“ (s. 195) převzaté z francouzštiny ve významu tajné milostné aféry nebo právě idiom „*in high dudgeon*“ (všechny tři lexikální jednotky mají v *Oxford Advanced Learner's Dictionary* označení *old-fashioned*).

Do expresiv spadají výrazy jako „*spaniel-like sycophancy*“ (s. 202, pro překladatele komplikovanější díky úmyslné aliteraci), „*Anne was ranting*“ (s. 198), „*private physiological hell*“ (s. 189), již zmíněné slovo „*whore*“ a spojení „*the sweets were going elsewhere*“ (s. 200) a další příklady z neautorských promluv: „*made all the spirituality to be beggared*“ (s. 202), „*barren, old and ill-natured baggage*“ (s. 194) a jiné.

Expresivní jsou svou povahou i idiomy, kterých se v textu také vyskytuje nemalé množství, namátkou „*remaining firmly under his wife's thumb*“ (s. 193), „*whip opinion into line*“ (s. 193), „*Anne put out feelers for a better relationship*“ (s. 198), „*whose praises Henry had sung*“ (s. 195), „*drop out of the limelight*“ (s. 194) a mnoho dalších.

Pokud jde o termíny a jejich druh, jsou pochopitelně dány tématem a obsahem. V textu lze rozlišit minimálně čtyři kategorie: tituly (*ambasador, king's grace, maid of honour* aj.), lékařské termíny (*birth rate, leg ulcer, stillbirth, osteomyelitis* aj.), historické reálie (*Succession Act, tiltyard, scaffold*) a právní terminologie (*legitimate, in good faith, canon law*), nicméně jistě nejde o výčet úplný.

V kapitole věnované lexiku Nordová zmiňuje i problematiku pozice autora/vysilatele a jak se v textu projevuje.³⁵ Ives zde požívá inkluzivní plurál, píše tedy v první osobě množného čísla, a to jak za sebe, tak za čtenáře. Vytváří tak atmosféru sounáležitosti a rovnocennosti – autor i čtenář jdou společně za poznáním (srov. výše citaci ze *Současné stylistiky* o „dobrodružství poznání“):

We can, indeed, take the matter a little further. No hint of impotence had prevented Anne rapidly becoming pregnant (...), and she was pregnant again just over a year later, three or four months after the birth of Elizabeth. But **we** have a most revealing insight into... (s. 191)

Předposledním bodem analýzy je **syntax**. Z povahy textu vyplývá, že převažují souvětí, nicméně si netroufáme tvrdit, jestli převažují souřadná, nebo podřadná. Nemyslíme si, že by jeden typ výrazněji dominoval. Jak už jsme ale zmínili výše, lze jednoznačně určit dominantní prvky v souvětích podřadných, jimiž jsou jednak vedlejší věty obsahové, konkrétně všechny druhy závislých vět oznamovacích (podmětné, předmětné, přívlastkové) a také nepřímá řeč,

---

³⁵ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 113

jednak vedlejší věty způsobové-účinkové, tedy podtyp vedlejších vět příslovečných.³⁶ Jde tudíž především o souvětí se spojkou *that*.

Pro ilustraci uvádíme několik příkladů. Věta obsahová podmětná: „*It is notorious that anxiety about virility can lead to a loss of sexual potency.*“ (s. 192) „...it was after the miscarriage in the summer of 1534 *that the first hints appear of a rift between Henry and Anne...*“ (s. 192), „...even if it was subsequently found *that the union had been invalid...*“ (s. 198) Vedlejší věta předmětná: „*Perhaps Anne felt that she had paid her debts...*“ (s. 202), „...but now she had to accept *that success as an individual was unimportant...*“ (s. 189), „*Norfolk, however, was soon complaining that the sweets were going elsewhere.*“ (s. 202), „...he was never confident *that England's interests were wholly safe there*“ (s. 203). Spolu s přívlastkovými větami se věty předmětné objevují ze všech typů vedlejších vět nejčastěji. Vedlejší věta přívlastková: „*The group also dabbled in the cryptic prophecies that circulated widely in moments of crisis...*“ (s. 202), „...every day *that she withheld the positive endorsement of Anne's title...*“ (s. 198), „...the problems of Henry and Anne arose from the fact *that there was emotion in the relationship*“ (s. 196). Nepřímá řeč: „*When the ambassador pointed out that a new wife to replace Katherine by no means guaranteed children...*“ (s. 191), „*An attendant (...) told her that Mary had acknowledged her before leaving.*“ (s. 198), „When Mary replied (...) *that she would obey her father as far as honour and conscience allowed...*“ (s. 199) Vedlejší věta způsobové-účinkové: „...and so enjoyed it *that he sent Anne a message suggesting...*“ (s. 196), „*The secret (...) was so well kept that it was only on 23 September that Chapuys reported that the queen...*“ (s. 191)

Dalším pro překlad zásadním poznatkem je vysoká míra „hutnosti“ textu a s tím spojená kondenzovanost. Ives hojně využívá přístavků, asyndetické parataxe, kdy věty odděluje jen čárkou nebo středníkem, vsuvek (oddělených čárkami i pomlčkami), závorek, několikanásobných větných členů a dalších prostředků, které spolu s výše popsányi lexikálními faktory (slova z vyšší stylistické roviny a neobvyklá slovní spojení) dělají z mnoha souvětí překladatelsky velmi komplikovanou strukturu. Již výše jsme uvedli jedno souvětí („*Perhaps Anne felt...*“ s. 202), jež tuto skutečnost ilustruje, pokusíme se tedy nyní hlouběji analyzovat další příklad:

But the blame was placed on his German bride's lack of attractiveness (and allegedly suspect virginity), while concern for the obvious reflection on Henry led his doctors to pass on to the

---

³⁶ Dělení podřadných souvětí podle: DUŠKOVÁ, Libuše a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 593-646

court (with some details decently veiled in Latin) the king's assurance that he 'thought himself able to do the act with other but not with her'. (s. 191)

Překladatel zde musí nejprve vyřešit saský genitiv „*German bride's lack of attractiveness*“, kde nutně musí dojít k redistribuci tak, aby výsledné spojení kolokovalo s *vinou, obviněním* či jinou sémanticky příbuznou lexikální jednotkou a umožnilo plynulé navázání závorky se spojením „*suspect virginity*“ a vedlejší věty. V té je nutné vyřešit spojení „*concern for the obvious reflection on Henry*“, kondenzační prostředek v podobě infinitivu, návaznost závorky a v ní spojení „*details decently veiled*“ a návaznost třetí věty s citací. Minimálně první dvě věty souvětí je tak třeba řešit na úrovni věty samotné, přičemž se překladatel pravděpodobně nevyhne větším úpravám, právě například redistribuci sémantických složek nebo obměně sémantických kategorií.³⁷

Poslední příkladem k tomuto tématu budiž souvětí, na kterém chceme demonstrovat užití několikanásobných větných členů:

As well as the **difficulties** and **hazards** of **conception** and **pregnancy** in an age when **medical knowledge** and **practice** were more of a **danger** than a **help**, Anne had to contend with a husband who was anything but a good prospect for paternity. (s. 190)

Jsou zde jasně rozeznatelné čtyři dvojice, tři ve slučovacím poměru, jedna zřejmě v poměru odporovacím. Vzhledem k absenci pádových a rodových koncovek lze v angličtině užit takovýchto konstrukcí vcelku volně, v češtině ale snadno může dojít k zanedbání dvojí vazby. Jelikož celá první věta označuje objekty, se kterými se Anna musí v druhé větě „potýkat“, je nutné řešit souvětí jako jeden celek, ne na úrovni vět či níže.

Analýzu syntaxe uzavřeme zmínkou o syntaktických figurách. Ives využívá paralelismus: „*Surely that was not too difficult in an age of large families; surely that could not be difficult with a husband like Henry...*“ (s. 189), „*To believe it was her fault made it much easier for Charles V to keep up some civil relationship with Henry, much easier for Mary (...) to resist pressure.*“ (s. 197), opakování slov: „*To have a son, one son...*“ (s. 189), „*The conventions of the day, of courtly love, of sovereign and consort...*“ (s. 196-197) nebo také slovoslednou inverzi: „*Nor were matters improved...*“, „*And fail the negotiations did...*“ (obojí s. 204)

Závěrečným bodem je analýza **suprasegmentálních prvků**. Velmi často užívaným prostředkem jsou zde uvozovky, které buď označují začátek a konec neautorského, tj. citovaného textu („*Am I not a man like other men? Am I not? Am I not?*“ s. 191), nebo

³⁷ Oba postupy uvádí Knittlová v: KNITTLOVÁ, Dagmar: *Překlad a překládání*. Olomouc: FF UPOL, 2010, s. 23-24

slouží autorovi jako způsob ukázání zvláštního výskytu, zrelativizování nebo částečného distancování se od daného výrazu či spojení („*It was one of the periods of ‘cold’ rather than ‘hot’ war...*“ s. 203). V některých případech je složité rozlišit, o kterou variantu se jedná: například ve větě „*By that time Anne had ‘taken her chamber’...*“ (s. 193) není jasné, zda jde o citaci (číselný index odkazuje k poznámce až o několik vět později), nebo o autorův výrok.

O častém užívání závorek a vsuvek, jejichž funkcí většinou bývá upřesnit či doplnit předchozí výrok, jsme se už zmínili v části věnované syntaxi a na stejném místě jsme se vyjádřili k četné asyndezi, z níž plyne hojné užití čárek, středníků a pomlk. Pro úpravu neautorských textů Ives používá hranaté závorky: „*The abbot of Whitby declared comprehensively that ‘the king’s grace was ruled by one common stewed [professional] whore...*“ (s. 200) Kurzivu autor využil jen ve čtyřech případech – dvakrát pro francouzský text, jednou jako zdůrazňovací prostředek („*As to the reference that the king was renewing a previous relationship...*“ s. 194) a jednou pro určení původu básně George Cavendishe (o tom níže v *Překladačských posunech*). Rozsáhlejší citované celky (králův spor s Annou na s. 192, Cavendishova báseň na s. 201) jsou psány menším písmem a v samostatných, zleva odsazených odstavcích. K suprasegmentálním rysům můžeme řadit i číselné indexy odkazující k poznámkám na konci knihy.

3.1.4 PŘEKLADATELSKÁ METODA

Při překladu výchozího textu je překladatel neustále konfrontován se dvěma tendencemi, které Levý popisuje jako *věrnost* a *volnost*.³⁸ Na jednu stranu se snažíme v rámci věrnosti v co nejvyšší míře zachovávat autorův vyšší styl, se kterým souvisí již popsané lexikální a syntaktické vlastnosti textu, a jeho celkový způsob uplatňování referenční funkce, kdy od čtenáře očekává vyšší míru předchozích znalostí a vyšší schopnost orientace v textu.

Na druhé straně uplatňujeme volnější překlad ve třech situacích: (a) když je vzhledem ke kulturní zakotvenosti výchozího textu potřeba přiblížit či vysvětlit recipientovi v cílové kultuře některé reálie, a to buď tehdy, kdy je to podle nás absolutně nezbytné pro pochopení textu či souvislostí („*Mouldwarp*“, jiné podoby příjmení *Boleyn*, s. 201, resp. 200), anebo v takových případech, kdy jde pouze o krátkou vnitrotextovou vysvětlivku, která text příliš nenaruší a zároveň pomůže recipientovi („*Low Countries*“ s. 193). Snažíme se tudíž najít určitou rovnováhu mezi tím, co by průměrný adresát považoval za vhodné doplnění textu a co

---

³⁸ LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998, s. 112-119

by pro něj naopak bylo vysvětlivkou redundantní (například tedy nevysvětlujeme „*Succession Act*“ s. 201). (b) Pokud Ivesem použité lingvistické prostředky buď přesahují únosné konvence českého odborného stylu, což se týká zvláště idiomů, které se na některých místech snažíme neutralizovat, nebo v češtině nemají sémanticky („*pageant*“ s. 196) či syntakticky (vsuvka „*and since*“ s. 189) vhodný ekvivalent. (c) Pokud by dodržováním syntaxe výchozího textu vznikala v cílovém textu příliš dlouhá, komplikovaná či strukturně defektní souvětí. Zvláště v této oblasti dochází při překladu k nejčastěji k různým transformacím a přestavbám.

Celkově tak lze říci, že naší snahou je vytvořit překlad *věrnější*, tj. takový, který věrně kopíruje výchozí text a odchyluje se pouze tehdy, pokud by měla přílišná věrnost „poškodit“ recipienta či cílový text.

3.2 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY

Všechny problémy jsme shrnuli do tří oddílů – *Neautorské texty*, kde bude řeč o veškerých textech, jejichž původcem není samotný Ives; *Kulturní neekvivalence*, kde krátce pojednáme o konkrétních problémech spjatých s odlišností pozic recipienta ve výchozí a v cílové kultuře a konečně *Lingvistické problémy*, kde se budeme širěji zabírat otázkami stylu, syntaxe a lexika.

3.2.1 NEAUTORSKÉ TEXTY

Typologii i obecnému popisu neautorských textů jsme se věnovali výše, budeme se tedy zabývat čistě problémem překladu, jenž spočívá v míře stylizovanosti takových textů, to znamená jak dosáhnout toho, aby cílový text odpovídal výchozímu a byl zároveň historicky věrohodný i srozumitelný.

Zásadní roli zde hraje fakt, že všechny takové texty jsou v originálu přizpůsobeny moderní angličtině. Podle Nevalainena³⁹ spadá angličtina tudorovské éry do období Early Modern English (přibližně 1500-1700), což časově zhruba odpovídá humanistické češtině, jíž byla psána například *Bible kralická*. Autentické znění úryvku básně George Cavendishe z výchozího textu vypadá takto:

I was the auctor why lawes ware made
For speking ayenst me, to daynger the innocent;
And with great othes I found out the trade
To burden mens concyence: thus I did invent
My sede to advance; it was my full intent
Lynnyally to succeed in this Emperial crown:
But howe sone hath God brought my purpose down!⁴⁰

Na základě této skutečnosti jsme se rozhodli u psaných neautorských textů užívat *knižnější* styl. Tak například tento úryvek z Chapuysova dopisu Karlu V.

Full of jealousy – and not without reason – she used words to the king which he did not like,
and he told her that she must shut her eyes and endure, just like others who were worthier than

³⁹ NEVALAINEN, Terttu: *An Introduction to Early Modern English*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006, s. 7

⁴⁰ CAVENDISH, George: Queen Anne. In CAVENDISH, George; WELLER SINGER, Samuel: *The Life of Cardinal Wolsey and Metrical Visions from the Original Autograph Manuscript, vol. II*. Chiswick: Charles Whittingham, 1825, s. 42

she, and that she ought to know that he could humiliate her in only a moment longer that it had taken to exalt her! (s. 192)

překládáme následovně:

Plna žárlivosti – a ne bezdůvodné – použila vůči králi slov, jež se mu nelíbila a na něž jí odpověděl, že [ona] musí zavřít oči a vytrvat, stejně jako vytrvaly ty ostatní, které stály za víc než ona, a že by měla vědět, že ji může zbavit jejího postavení v čase jen o něco málo delším, než jaký byl třeba k jejímu vzestupu!

Používáme jmenný tvar přídavného jména *plná*, sloveso *použít* vážeme s genitivem místo s dnes běžnějším akuzativem, dále volíme tvary vztažného zájmena *jenž* místo *který* a sloveso *vytrvat* místo například *vydržet*.⁴¹

Další Chapuysův zápisek, „*the damsel whom the king has been accustomed to serve*“ (s. 195) překládáme jako „*dámu, již je král nejoddanějším služebníkem*“, kde je právě spojení *nejoddanější služebník* typicky literárním, rytířsko-milostným výrazem. Část Annina dopisu, „*she desires that this may be an entrance of friendly correspondence, which your grace shall find completely to be embraced on her part*“⁴² (s. 199), zní v cílovém textu následovně: „*Doufám, že by toto mohl být začátek přátelského styku, jež, jak se Vaše Milost přesvědčí, zcela vítám a přijímám.*“ Opět používáme tvar zájmena *jenž* a snažíme se pomocí vsuvky a užitím dvou částečně synonymních slov vyvolat dojem stylisticky vytříbeného psaného textu.

---

⁴¹ Povaha královny údajné odpovědi v textu je z hlediska primární mluvenosti nebo psanosti problematická. Zakončení vykřičníkem naznačuje královou rozčilenou řeč, na druhou stranu se dá ale pochybovat, zda Chapuys mohl takto ryze soukromou rozmluvu autenticky zachytit, zda pouze – jak je ostatně později řečeno i ve výchozím textu při jiné příležitosti – nedostával zprávy „z druhé ruky“, jež si následně zapsal bez ohledu na doslovnost.

S tím souvisí problematický původ některých citací. Některé z těch, které jsou uvedeny jako přímé řeči (verbum dicendi-dvojtečka-uzozovky), jimi vůbec nejsou, zvláště pokud jsou zdrojem Chapuysovy zápisky. Velvyslanec psal své dopisy ve francouzštině, do které překládal to, co slyšel v angličtině, a tyto dopisy byly následně překládány zpět do angličtiny, ale bez nějakého definitivního znění. Nastává tak naprosto schizofrenní situace, kdy lze dohledat pro jednu „přímou“ řeč minimálně tři varianty: jednu Ivesovu, druhou z osmadvacetidílného souboru *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII: preserved in the Public Record Office, the British Museum, and elsewhere in England* a třetí v podobném souboru s názvem *Calendar of State Papers, Spain*. Jedno slovní spojení pro příklad: Ve výchozím textu vyznačená přímá řeč začínající větou „*The lady Katherine is a proud...*“ (s. 201) obsahuje spojení „*muster a great array*“. V prvně jmenovaném souboru lze najít verzi „*raise a number of men*“, druhý pak uvádí verzi „*raise assemblies of men*“.

⁴² Citace ve třetí osobě naznačuje, že nejde o přímý přepis dopisu, ale onen sekundární zdroj není uveden. Navíc se tím zastírá objekt, na který ukazuje ono *her*, pravděpodobně jde ale o Annu.

Podobných příkladů by bylo možné najít ještě několik. Tento postup samozřejmě nelze uplatňovat vždy, jelikož některé neautorské texty jsou příliš krátké, než aby se v nich daly provést patřičné úpravy, nebo to vzhledem k užitým syntaktickým a/nebo lexikálním prostředkům zkrátka není možné.

Opačný pól zde představují záznamy přímé řeči. U nich se snažíme zachovat mluvenost a zároveň překlad přizpůsobit tomu, kdo je autorem promluvy a v jakém kontextu je pronesena. Jindřichovo osočení se na Chapuys, „*Am I not a man like other man? Am I not? Am I not?*“ (s. 191) překládáme jako „*Nejsem snad muž jako každý jiný? Tak nejsem? Nejsem?!*“ Na rozdíl od výchozího textu se snažíme pomocí zkrácení třetí věty a vykřičníku stupňovat králův hněv („*Henry asked excitedly*“), protože nám v takové situaci nepřijde přirozené opakování stejné věty, navíc bez jediné změny intonace. Částečnou inspirací pro tento překlad byla totožná scéna ze seriálu *Tudorovci*,⁴³ v níž je král s každou další větou stále více rozzuřený. V originálu říká to samé, co ve výchozím textu, překlad se ovšem zvláště ve třetí větě značně liší, proto jsme se rozhodli ho nerespektovat: „*Že nejsem muž jako jiní? Tak nejsem? Odpovězte!*“⁴⁴

Srovnání se seriálem využijeme ještě jednou. Ve výchozím textu na s. 196 se dotčený francouzský velvyslanec ptá při slavnosti Anny: „*How now, Madam! Are you amusing yourself at my expense or what?*“ V originálním znění seriálu je vynechána otázka „*How now*“ a sémanticky vyprázdňené spojení „*or what*“, což se přenáší i do seriálového překladu: „*Madam, vy se bavíte na můj účet?*“⁴⁵ Překlad v tomto případě respektujeme, protože v této podobě zní jako velmi zdvořilá otázka, jejíž tón odpovídá tomu, že se „pouhý“ velvyslanec ptá anglické královny.

Poslední rozbor přímé řeči věnujeme rozhovoru hospodského podomka se sluhou Henrym Kylbiem (s. 200). Podle našich představ mluví oba účastníci tohoto dialogu jako obyčejní lidé, Kylbieho však vidíme jako o něco méně inteligentního. „*A strong heretic*“ překládáme velmi věrně jako „*naprostý kacír*“, a to i přesto, že v češtině není příliš běžné modifikovat toto slovo nějakým hodnotícím adjektivem. Podle nás však takové vyjádření vystihuje Henryho snahu o neumělé vystupňování celého označení, kdy mu říci jen „*kacír*“ zkrátka nepostačuje. Větu „*the king's grace held of this part*“ již překládáme volněji jako „*ted' už je*

---

⁴³ *Tudorovci*. 19. díl. The Act of Treason [epizoda z televizního seriálu]. Režie J. Amiel. Přel. O. Pavlová. HBO 3. 10. 2008

⁴⁴ Seriálový překlad zároveň nepovažujeme za příliš šťastný. Pokud by král skutečně křičel „*Odpovězte!*“, jen těžko by si mohl Chapuys dovolit se jen uklonit a beze slova odejít, jako to v následující scéně udělá.

⁴⁵ *Tudorovci*. 16. díl. The Definition of Love [epizoda z televizního seriálu]. Režie C. Donnelly. Přel. O. Pavlová. HBO 19. 9. 2008

papežem Jeho královská Milost“. Původně jsme uvažovali o věrnější verzi „*Jeho královská Milost převzala tuto úlohu*“, ale na mluvu hospodského podomka se nám jevila příliš strojená, proto tedy užití prostého slovesa „*být*“ a jen zopakování slova „*papež*“. Henry dále pokračuje: „...*this business had never been if the king had not married Anne Bullen*“. Pro „*this business*“ jsme zde užili hovorového a zobecňujícího výrazu „*tohle*“ a opět jsme celou větu formulovali pomocí jednoduchého slovesa, tentokrát „*stát se*“: „*Tohle by se nikdy nestalo, kdyby se král neoženil s Annou Bullenovou.*“ Je tak zřetelně vidět, že oba mluvčí jsou z prostého lidu, drží se jednoduché slovní zásoby.

Výše jsme uváděli příklad polopřímé řeči obsahující Mariiny myšlenky a popisovali její nejednoznačnost (s. 197), tudíž jsme se pokoušeli tento úsek textu udělat explicitnějším, ale zároveň nenarušit jeho estetickou účinnost. Za prvé jsme se rozhodli pracovat se suprasegmentálními rysy a za každou větu přidat tři tečky ve snaze ilustrovat „*přerývané*“ Mariino myšlení vizuálně odlišit tuto část textu od okolního autorského textu. Za druhé používáme modální částice, které zintenzivňují dojem, že Anna přesvědčuje sama sebe. Překlad tedy zní: „*Její otec určitě nic neví... Jistě mu to nelze vyčítat... Za vše přece může ta harpyje, jež do něj zařala své drápy...*“

Zatímco primární původ zde uvedených příkladů bývá snadno určitelný, u nepřímé řeči tomu tak není, a to zvláště ve světle údajů z poznámky č. 41. V takových případech se proto snažíme držet se stylisticky vyššího rejstříku originálu, nicméně při výskytu *naprosto zřejmé* mluvenosti postupujeme dle výše uvedeného: „...*she retorted that she did not care, even if she was burned for doing it*“ (s. 198) překládáme s hovorovou částicí *třeba* jako „...*odsekla, že je jí to jedno, ať jí za to třeba upálí*“.

3.2.1.1 Báseň

Nejproblematictějším neautorským textem byl z hlediska překladu právě úryvek básně George Cavendishe (s. 201). Vzhledem ke specifčnosti překladatelského postupu bychom celý proces chtěli podrobit důkladnější analýze. Báseň pochází z Cavendishovy sbírky *Metrical Visions* a má celkem šestnáct slok vždy po sedmi verších. Tématem sloky ve výchozím textu je zákon o nástupnictví – spojení „*great oaths*“ odkazuje na snahu přimět všechny dospělé muže ke slibu, jímž by se zavázali schvalovat manželství Jindřicha a Anny.

Pro použití v textu Ives sloku převedl do moderní angličtiny (srov. autentickou verzi výše) a na dvou místech provedl větší úpravy: Druhý verš má v původní verzi slovo „*daynger*“, pouhým přepisem tedy „*danger*“, což ale v současné angličtině není sloveso. Ives proto přidal

předponu *en-*, čímž vzniklo sloveso „*endanger*“ (k této změně se ještě vrátíme). Ve třetím verši Ives sloku rozšířil o vysvětlivku „*[method]*“, jež má recipientovi usnadnit pochopení přiblížením staršího významu slova „*trade*“.

Před samotným překladem jsme si stanovili, co má být jeho cílem, protože v tomto rozhodování hraje důležitou roli i médium, prostřednictvím kterého je sloka přenášena. Vzhledem k tomu, že se stále pohybujeme v rámci *odborného* textu a ne například básnické sbírky, je možné (a snad i žádoucí) některé prvky v překladu vyzdvihnout na úkor jiných. Primárním úkolem pro nás proto byl přenos významu, jenž je vzhledem k dominantní referenční funkci celého výchozího textu nejdůležitější. V rámci možností se snažíme zachovávat rytmus sloky, ačkoli bychom našli dobrý důvod, proč to nedělat, a tím je Ivesovo zacházení s rytmem. Jde o to, že svou úpravou z „*danger*“ na „*endanger*“ přidal do verše jednu slabiku, čímž úplně rozbil jeho rytmus (bez této slabiky je to pravidelný daktyl s předdrážkou). Pokud by tedy Ives chtěl mít rytmicky přesný přepis, jistě by takový krok neučinil. Jestliže ale Cavendish pojmenoval svou sbírku *Metrical Visions*, domníváme se, že by rytmus básně neměl být v překladu opomíjen (Ivesem přidanou slabiku budeme ignorovat). Rýmy jsou v cílovém textu jednoduché, dodržujeme je jen pro zvukovou kvalitu (a i o té se dá v případě „*trín*“ – „*snúm*“ diskutovat), tudíž neřešíme mužský/ženský rým, typ rýmu ani nic jiného. Na převod jiných zvukových kvalit sloky rezignujeme.

Verš básně je sylabotónický, a pokud bychom se měli vyjádřit k metru sloky (vycházíme z definice, že metrum je ideální schéma, jehož je rytmus určitou realizací), velmi opatrně bychom řekli, že má *daktylskou tendenci*. Verše 1, 2, 4, 5 jsou daktylské, přičemž 2, 4 a 5 mají předdrážku a jediný 2 má ženské zakončení. Teoreticky by se daktylské verše s předdrážkou mohly označit i jako verše amfibrachické, nicméně jde jen o otázku teorie s nulovým dopadem na překlad samotný, jelikož střídání přízvučných a nepřízvučných slabik bude stále stejné.⁴⁶ Ono opatrné tvrzení je dáno tím, že u zbylých veršů nejsme schopni identifikovat pravidelné opakování jakékoli stopy. Rozvrstvení přízvuků vidíme následovně (tučně jsou zvýrazněny přízvučné slabiky):

---

⁴⁶ De facto jde o totožný problém jako v případě jambu versus trocheje v češtině, kdy se dá jamb označit jako trochej s předdrážkou, jako to činí například Karel Čapek v: ČAPEK, Karel: *O umění a kultuře II* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2009, s. 313. Dostupný z WWW <http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/34/76/13/o_umeni_a_kulture_ii.pdf>

I was the **au**-thor why **laws** were **made**
 For **spea**-king a-**gainst** me, to **dan**-ger the **in**-no-cent;
 And with **great oaths** I **found** out the **trade**
 To **bur**-den men's **con**-science: thus **I** did in-**vent**
 My **seed** to ad-**vance**; it was **my** full in-**tent**
Li-ne-a-ly to suc-**ceed** in this Im-**pe**-ri-al **crown**:
 But how **soon** hath **God** **brought** my **pur**-pose **down**!

Rýmové schéma je podle nás A-B-A-C-C-D-D. Uvažovali jsme i o možnosti A-B-A-B-B-C-C, ale kvůli odlišným samohláskám (schwa v *innocent* a otevřená *e* v *invent* a *intent*) jsme tuto variantu zavrhlí.

V následující části se chceme zaměřit na jednotlivé verše a popsat překladatelský proces, založený na výše uvedených prioritách. **První verš:**

O: **I** was the **au**-thor why **laws** were **made**
 P: **Já** jsem tím **strůj**-cem, jenž **zá**-kon **dal**

Doslovný význam celého verše trochu posouváme: zatímco v originálu byl lyrický subjekt záminkou pro vytvoření zákona(ů), v překladu už jako by byl více jeho (jejich) přímým tvůrcem. V poezii však doslovný význam nenabývá takové důležitosti a vždy je možné se „odvolat“ na interpretační rozpětí textu. Slovo „*strůjce*“ jsme zvolili pro jeho význam někoho stojícího v pozadí, za nějakým děním, činem či věcí, což dané situaci odpovídá. Variantu „*autor*“ jsme zavrhlí ihned, jelikož konotuje se samotným *napsáním* zákona tak silně, že by došlo k takovému posunu, jenž by byl neúnosný i v onom širokém interpretačním rozpětí básnického textu. Z „*laws*“ děláme jednotné číslo z rytmických důvodů. Samotný rytmus překladu kopíruje originál a v obou verzích je poslední slabika přízvučná, což zdánlivě narušuje daktylské metrum. Básník zde však jen vytváří esteticky produktivní napětí mezi metrickým impulzem (dvě předchozí daktylské stopy „signalizují“, že třetí bude stejná) a přirozeným slovním přízvukem, jenž jak „*made*“, tak „*dal*“ má. **Druhý verš:**

O: For **spea**-king a-**gainst** me, to **dan**-ger the **in**-no-cent;
 P: Co **stí**-hat měl **po**-mlu-vy, **hro**-zi-ti **ne**-vin-ným;

Pokud jde o celkový význam, jsou verše ekvivalentní. Došlo k redistribuci sémantických složek, kdy bylo spojení „*speaking against me*“ přeloženo jako „*pomluvy*“, které ale nutně potřebovaly doplnění dvouslabičným slovesem, aby byl dodržen rytmus. To se také děje, jen

s tím rozdílem, že ve výchozím textu jde stopa přes interpunkční znaménko, zatímco v cílovém je čárka mezi stopami. **Třetí verš:**

O: And with **great oaths I found** out the **trade**

P: Pro mě **hlas sli-bů ces-tou se stal**

Z hlediska významu dochází k obměně sémantických kategorií při překladu spojení „*great oaths*“ jako „*hlas slibů*“. Důvody jsou zde opět rytmičné – jen těžko lze náhradou za „*great*“ najít významově adekvátní a zároveň jednoslabičné adjektivum. Významově zatížené je však především slovo *oaths*, na jeho přívlastku tudíž tolik nezáleží, ale spojení v cílovém textu pro nás stejně jako originál ilustruje „vokálnost“ a masovost těchto přísah. Jednoduché sloveso „*stal*“ na konci volíme kvůli rýmu s „*dal*“. K danému rozložení přízvučných a nepřízvučných slabik nejsme schopni přisoudit žádnou opakující se stopu, víceméně tedy jen mechanicky kopírujeme přízvučnost a nepřízvučnost originálu. **Čtvrtý verš:**

O: To **bur-den men's con-science: thus I did in-vent**

P: Jak **du-še všem trá-pit: ten mě-la jsem plán**

Významová neekvivalence zde nastává u dvojice „*conscience*“ – „*duše*“, vhodnější překlad „*svědomí*“ jsme nevyužili opět z rytmických důvodů. Jako celek si verše významově odpovídají, jen překlad je explicitnější v tom, že přímo pojmenovává, že lyrický subjekt má „*plán*“. Z kontextu je zřejmé, že oním subjektem je Anna Boleynová, tudíž je subjekt ženského rodu. Rytmičky jde v obou verzích o daktyl s předrážkou a slabikou navíc na konci, která tvoří mužské zakončení. **Pátý verš:**

O: My **seed to ad-vance; it was my full in-tent**

P: A **ú-my-sl – rod můj at' k zá-cho-vě hnán**

Zde už dochází k podstatnějším strukturním i významovým změnám, což je zvláště patrné v záměně celků před a za interpunkčním znaménkem. „*A úmysl*“ je významově ekvivalentní k „*it was my full intent*“, jen adjektivum „*full*“ nebylo z rytmických důvodů přeloženo (stejně jako v případě „*great oaths*“ ale není významově zatíženo). Překlad „*advance*“ jako „*k záchově hnán*“ nepovažujeme za ideální a uznáváme, že takové spojení „napíná“ možnosti básnického vyjádření až k mezím únosnosti, nicméně je značně dáno podmínkami, kdy bylo třeba zachovat význam celého „*seed to advance*“ a rým s „*plán*“ a dodržet rytmiku. Jádro významu, tj. přežití, postup, udržení se, však zůstává zachováno. Rytmičky je verš stejný jako

předchozí, jen v originálu jde stopa přes interpunkční znaménko (které je kvůli změně struktury verše v překladu jiné), zatímco v překladu je pomlka mezi stopami. **Šestý verš:**

O: **Li-ne-a-lly** to suc-**ceed** in this Im-**pe-ri-al crown**:

P: **Po-tom-ko-vé necht'** at' **při-svo-jí** si **krá-lov-ský trůn**:

Rytmus zde naprosto ustupuje významu. „*Lineally*“ v sobě mimo jiné zahrnuje významy „v pokrevní linii“, „v přímém následnictví“, což odpovídá překladu „*potomkové*“. Překlad „*přisvojit si*“ oproti „*succeed*“ implikuje aktivnější zapojení konatele děje, možná ho lze interpretovat i jako vykonání nějakého nestandardního kroku ve snaze dostat se na trůn. Jakkoli si lexikální jednotky „*crown*“ a „*trůn*“ významem neodpovídají, implikace je za oběma vyjádřeními stejná – potomkové Anny Boleynové se podle jejího přání mají stát králem či královnou. Užitím slova „*trůn*“ se však ztěžuje překlad posledního verše, jelikož je třeba najít rým. Pro rytmus platí to samé, co ve třetím verši – absence jakékoli pravidelné stopy. Zde ani nejsme schopni mechanicky kopírovat přízvučnost a nepřízvučnost kvůli dvěma skupinám nepřízvučných slabik mezi *-Li* a *-ceed* a mezi *-ceed* a *-pe*. Možným řešením problému by bývalo bylo domyslet si přízvuk k *-lly*, čímž by vznikl jen mírně nepravidelný daktyl, to ovšem nemá oporu ani v metrickém impulzu ani v přirozeném rozvrstvení slovních přízvuků. V češtině tak verš nabývá podoby nepravidelného trocheje. **Sedmý verš:**

O: But how **soon** hath **God brought** my **pur-pose down**!

P: **Leč** však v **brz-ký čas Bůh** vzal **na-děj snům**!

Významový posun zde nastává při překladu spojení „*brought my purpose down*“ jako „*vzal naděj snům*“, kdy se významy lexikálních jednotek „*purpose*“ a „*sen*“ vůbec nepřekrývají. Opět ovšem platí, že konečný důsledek obou vyjádření je stejný, a to popření předchozího verše. Svou roli při překladu také hrála nutnost najít alespoň částečný rým ke slovu „*trůn*“. Co se rytmu týče, je zde nejvíce patrné rozdělení verše na půlverše (takové dělení lze najít i v předchozích verších, tam má ovšem zanedbatelnou roli) s hranicí mezi „*God*“ a „*brought*“. Rytmus v překladu kopírujeme až na první slabiku, která v češtině pravděpodobně bude přízvučná pod vlivem dalších trochejských stop ve verši.

3.2.2 KULTURNÍ NEEKVIVALENCE

Teoretická část tohoto tématu už byla rozebrána v analýze (viz *Záměr vysilatele* nebo *Presupozice*), omezíme se tedy na srovnání relevantních ukázek z výchozího a cílového textu

a vysvětlení postupů. Nadpis *Kulturní neekvivalence* je zde možná zavádějící, protože leckdy půjde o takové prvky výchozího textu, u nichž by určitou „pomoc“ uvítal možná i recipient z výchozí kultury.

Tam, kde to shledáváme užitečným či nutným se důsledně snažíme recipientovi v cílové kultuře alespoň v nějaké míře přiblížit potenciálně neznámé místní názvy a rozšiřujeme překlad o vnitřní vysvětlivku. Tak například „*at Guildford*“ (s. 193-194) překládáme jako „*v Guildfordu vzdáleném asi třicet kilometrů od Windsoru*“, protože v kontextu jde právě o jeho polohu vzhledem k Windsoru. „*Low Countries*“ (s. 193) překládáme jako „*Nizozemí*“ a ve snaze předejít recipientovu zmatení nad trojicí *Nizozemí, Nizozemsko, Holandsko* přidáváme vysvětlivku v závorce: „*území zhruba odpovídající dnešnímu Beneluxu*“. Stejně tak „*at Eltham*“ (s. 198) překládáme jako „*v londýnské části Eltham*“, „*Bradfield St Clare in Suffolk*“ (s. 199) jako „*městečko Bradfield St Clare ležící v hrabství Suffolk*“, „*at Hanworth*“ (s. 204) jako „*ve svém sídle v Hanworthu*“ atd.⁴⁷ Nevysvětlujeme zaprvé místa původu („*markýza z Exeteru*“, „*hrabě z Northumberlandu*“ aj.), protože v daném kontextu nenesou žádné významové zatížení, zadruhé místa, jejichž znalost by měla být obsažena v recipientových presupozicích (*Calais, Windsor* aj.). Stejně tak nepřidáváme žádný popis osobám – ty jsou buď všeobecně známé, nebo nejsou natolik podstatné, aby o nich bylo nutné říci cokoli dalšího, nebo jsou uvedeny nějakým detailnějším popisem samotným autorem.

Jiný postup než vnitřní vysvětlivka byl uplatněn u slova „*pageant*“ (s. 196), jež podle nás nemá přímý český ekvivalent. Část významu by zřejmě pokryla slova jako „*slavnost*“, „*karneval*“ či „*mirákl*“ ve smyslu náboženské divadelní hry, pro vyjádření celkového smyslu však bylo třeba pro recipienta v cílové kultuře použít překlad definicí: „*slavnostní průvod, jehož součástí byla i divadelní představení s historickými náměty*“.⁴⁸

Ve dvou případech bylo nutno užít poznámky pod čarou. Tím prvním je vysvětlení rozdílně hláskovaných podob příjmení Boleyn (s. 200), které by mohl recipient považovat za prostou tiskovou chybu (což bychom byli bývali udělali i my, kdyby se ve výchozím textu takováto „nepravidelnost“ vyskytla jen jednou). Vysvětlivku pod čarou zde volíme z toho důvodu, že jde o problém *technický*, jen obtížně včlenitelný do struktury textu.

---

⁴⁷ Většina takto doplněných místních údajů byla čerpána z *Wikipedie*. Vzhledem k relativní nedůležitosti těchto faktů nepovažujeme za nutné vyhledávat „spolehlivější“ zdroj.

⁴⁸ Medieval pageant. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. 13. 12. 2013 [cit. 21. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Medieval_pageant>

Podruhé byla poznámka pod čarou použita při zmínce o kletbě, která se má na krále vztahovat (s. 200-201). Nechtěli jsme tuto informaci úplně vynechávat, jelikož ji považujeme za čtenářsky zajímavou, zároveň si ale nemyslíme, že ji lze včlenit přímo do textu překladu, protože by to již znamenalo vcelku zásadní zásah do jeho struktury a obsahu oproti výchozímu textu. Originál a překlad tedy vypadají následovně:

O: The group also dabbled in the cryptic prophecies that circulated widely in moments of crisis – that a queen (Anne) would be burned, that Henry was the cursed Mouldwarp prophesied by Merlin, and so forth.

P: Tato skupina se také zajímala o různá záhadná proroctví, kterých se v době krize šířil nespočet: jedno říká, že Anna prý bude upálena, zatímco další hovoří o kletbě, jež se má na Jindřicha vztahovat.* Pozn. překl.: *Toto proroctví pochází ze třináctého století a jednoho z budoucích panovníků označuje jako „krta“ s kůží stejnou, jako má koza. Bůh na něj posleže sešle kletbu za jeho zlé skutky. Král bude lidmi velmi milován, ale jeho pýcha mu přivodí pád – zaútočí na něj drak, lev a vlk a vyženou ho na opuštěný ostrov, kde se nakonec ve smutku utopí.*

Především je celé spojení „*cursed Mouldwarp prophesied by Merlin*“ generalizováno na lokál „*kletbě*“ a slovo „*krtek*“, tedy překlad onoho „*Mouldwarp*“, se objevuje až v samotném popisu kletby. Ten je velmi zkrácenou verzí následujícího odstavce, citovaného z knihy *The Political Prophecy in England*:

Afterwards a Mole (Henry the Fourth) shall be ruler of the land. This Mole shall have a hide as rough as a goat's skin, and shall be accursed of God for his misdeeds. He shall be greatly praised until he is overcome with pride. Then shall a Dragon raise war against the Mole. A Wolf, seeing the Dragon hard pressed, shall come to the Dragon's aid. Then both shall be joined by a Lion from Ireland. This combination is then to defeat the Mole and drive him from the land, leaving him only an island in the sea where he shall pass his life in great sorrow and strife, and finally lose his life by drowning.⁴⁹

Jsme si vědomi nesouladu v číselném označení králů, nicméně předpokládáme, že je to dáno obecnou nespolehlivostí a univerzálností jakýchkoli proroctví, jež se často dají použít v různých dobách, při různých příležitostech a pro různé osoby.

Výskyt poznámek pod čarou jsme pro jistotu zkoumali v obou stejnojmenných publikacích *Šest žen Jindřicha VIII.*, a zatímco v knize Alison Wierové žádné nejsou, Antonia Fraserová

---

⁴⁹ TAYLOR, Rupert: *The Political Prophecy in England*. Columbia: Columbia University Press, 1911, s. 50

jich využívá a využívá je i odpovědná redaktorka Marie Šťastná (na její osobu alespoň soudíme ze slov *pozn. red.*).

V části věnované presupozicím jsme již řešili větu „*The messenger should have said ‘the Lady Anne Boleyn, for I can acknowledge no other queen but my mother...’*“ (s. 199), kde Marie oslovuje Annu schválně jen jako „*lady*“, čímž dává najevo nerespektování Annina postavení. Věta samotná během překladu výraznějších změn nedoznala, pro zexplicitnění daného významu pro recipienta v cílové kultuře jsme však použili suprasegmentálních rysů, konkrétně kurzivu. Překládáme tedy jako „*Lady Anně Boleynové, protože neuznávám jinou královnu než svoji matku...*“, čímž je minimálně, ale zároveň velmi viditelně zasaženo do textu tak, aby byla zdůrazněna pointa sdělení.

3.2.3 LINGVISTICKÉ PROBLÉMY

3.2.3.1 Styl

V kapitole *Překladatelská metoda* se zmiňujeme o snaze zachovat Ivesův vyšší styl. Takové úsilí se však netýká jen jednotlivých překladatelských řešení, která popisujeme v průběhu celé analýzy, nýbrž se vztahuje na plochu celého textu, do nějž se občas pokoušíme zařadit prvek knižnější, užitelsky konzervativnější či méně tradiční. Co se lexika týče, spadají sem spojení jako „*nesnáze žen toužících po...*“, „*chovala hlubokou zášť*“, celá věta „*...zlověstná připomínka Kateřinina osudu rázem přivála zpět všechny Jindřichovy obavy*“, „*pro panovníka a jeho choť*“, „*spřádat intriky*“, „*planoucí vášně*“ atp.

Pokud jde o syntaktické prostředky, užíváme v některých případech přechodníkových konstrukcí („*prožívajíc nepohodlí pokročilého těhotenství*“, „*majíce tak v úmyslu královský pár rozdělit*“, „*navrátivší se francouzský velvyslanec*“ aj.), minulý kondicionál („*tento čerstvý Jindřichův vztah byl omezený a podle Chapuysse by býval byl významný, jen kdyby...*“, „*kdyby byla bývala porodila syna*“) či zastaralejší vazby pádové vazby („*využít*“ + genitiv místo běžnějšího akuzativu v „*snázili podobných nálad obyčejného lidu co nejlépe využít*“ aj.).

Uplatňujeme i jeden suprasegmentální rys – čárku po vsuvce ohraničené pomlčkami, což je prostředek, který považujeme spíše za méně používaný. Příkladem budiž věty jako „*...zda Anna řekla jeho manželce – v náznacích týkajících se Jindřichovy neschopnosti dosáhnout erekce a udržet ji – že...*“, „*Potíže, jimž Anna čelila – neschopnost porodit syna, klesající popularita a Mariina nesmlouvavost – ještě...*“ aj.

3.2.3.2 Syntax

Jak už bylo naznačeno výše, syntaktická stavba výchozího textu byla při překladu jedním z nejproblematictějších faktorů. V následující části se budeme soustředit především na tři rysy textu, jejichž řešení jsme museli zvažovat nejčastěji: snahu neopakovat spojku *že* při frekventované spojce *that* (a to nejen v jednotlivých souvětích, ale i na ploše například odstavce), vysokou míru kondenzace textu a celkové strukturní změny některých souvětí. K **problematickému převodu *that*** uvádíme několik příkladů:

O: At his trial in May 1536, George Boleyn was asked whether Anne had told his wife **that** the king was incapable of sexual intercourse, implying **that** he was unable to attain or sustain an erection... (s. 191)

P: Během soudního procesu s Georgem Boleynem v květnu 1536 byl obžalovaný dotázán, zda Anna řekla jeho manželce – v náznacích týkajících se Jindřichovy neschopnosti dosáhnout erekce a udržet ji –, že král nemůže mít pohlavní styk...

Důvodem pro nepoužití vedlejší věty předmětné jako překladu „*implying that*“ spočívá ve snaze eliminovat použití spojky „*že*“, která se již jednou v souvětí je a nachází se i v následujících dvou větách. V důsledku tak dochází k celkové přestavbě souvětí – informace o tom, že král nemůže mít pohlavní styk, je přesunuta na konec, a participiální vazba s funkcí přechodníku v originálu je v překladu vložena jako vsuvka mezi původně navazující věty. Dále participium transponujeme na podstatné jméno, jež už může být vcelku libovolně rozvíjeno přívlastkem, což se také děje, případně by bylo možné použít předložkovou vazbu „*v náznacích o*“. Zvažovali jsme možnost zachování přechodníku, tj. „*naznačujíc Jindřichovu neschopnost...*“, nicméně se nám taková vazba v daném kontextu nejevila jako přirozená.

O: The secret of the disaster was so well kept **that** it was only on 23 September that Chapuys reported **that** the queen – or ‘the lady’, as he insisted on calling her – was not, after all, to have a child. (s. 191-192)

P: Tato informace byla dlouhou dobu zamlčována. Až 23. září Chapuys podal zprávu o tom, že královna – velvyslanec trval jen na oslovení „*lady*“ – nakonec žádné dítě mít nebude.

Prostřední „*that*“ nezvýrazňujeme, protože nepatří do oné problematické skupiny (v případě větného vyjádření by bylo přeloženo spíše spojkou „*kdy*“). Vedlejší věta, jejímž věrným překladem by vznikla stylisticky neobratná konstrukce „*...tak dlouhou dobu zamlčována, že až 23. září Chapuys podal zprávu o tom, že...*“, se v cílovém textu nerealizuje díky rozdělení

souvětí na dvě věty. Vsuvka v tomto úryvku zároveň představuje příklad kondenzace gerundiem „*calling*“, zde je ovšem jednoduše řešitelné dějovým substantivem „*oslovení*“.

O: When he arrived, it was significant **that** he first had a long discussion with his sister before reporting to the king himself; and it was noted **that** Anne's conversation had suddenly become bitterly anti-French. (s. 204)

P: Zvláštní význam má fakt, že po svém příjezdu hrabě nejdříve vedl dlouhou rozmluvu se svou sestrou a až poté předstoupil před krále. Jak bylo následně zaznamenáno, v Anniných slovech začal najednou zaznívat ostrý protifrancouzský tón.

Druhé „*that*“ v souvětí za středníkem řešíme použitím jiné vedlejší věty: zatímco z původně vedlejší věty podmětné ve výchozím textu se stává věta hlavní, uvozovací věta hlavní se mění ve vedlejší větu způsobovou. V prvním souvětí je „*that*“ ponecháno jako „*že*“, opět zde však lze demonstrovat práci s kondenzací textu, kdy kondenzujeme i rozvolňujeme zároveň. Vedlejší větu časovou „*When he arrived...*“ kondenzujeme pomocí dějového substantiva na „*po svém příjezdu*“, gerundium „*reporting*“ ale naopak dekonduzujeme do větné podoby „*a až poté předstoupil před krále*“.

V některých případech však není možné takovéto úpravy uplatnit, tudíž nelze vždy zabránit někdy až rušivému opakování spojky *že*: „*Chapuyys si v únoru 1534 poznamenal, že Jindřich se velmi těší na to, že tentokrát bude mít syna.*“ „*...o Jindřichově troufalém prohlášení, že královnu miluje natolik, že by raději chodil po žebrotě...*“, „*Anna totiž přísahala, že pokud se Jindřich vydá do Calais na další setkání s Františkem I., což se předpokládalo, a ona se stane regentkou, využije této příležitosti a Marii nechá usmrtit. Když její bratr krátce podotkl, že by to rozčílilo krále, Anna odsekla, že je jí to jedno, ať ji za to třeba upálí.*“ V případech, kdy je v češtině oproti originálu použito tranzitivní sloveso, častěji dochází k použití abstraktních substantiv jako „*fakt*“, „*skutečnost*“, „*událost*“ či „*dění*“, jež nahrazují stylisticky méně vhodné „*to*“: „*Anna Boleynová si svou pozici vydobyla díky své vzdělanosti, odvaze a kouzlu osobnosti, ale nyní musela přijmout fakt, že...*“

Přesouváme se k problému **kondenzace**:

O: Surely that was not too difficult in an age of large families; surely that could not be difficult with a husband like Henry, who at the time (**and since**) was recognized as a ‘fleshly’ man, fond of women, and a sexual predator. (s. 189)

P: V době početných rodin a s manželem, jakým byl Jindřich, který byl toho času považován za silného muže, milovníka žen a sexuálního dravce (a tato pověst mu zůstala), se přece nemohlo jednat o příliš těžký úkol.

Závorka zde představuje velmi kondenzované vyjádření významu „*byl považován za silného muže, milovníka žen a sexuálního dravce i nadále*“. V tomto případě se nabízejí dvě možnosti řešení: buď tato námi použitá, kdy se v cílovém textu ponechá závorka a je přeložen její obsah, nebo odstranění závorky s tím, že její obsah bude vyjádřen nějakým časovým údajem přímo ve větě, např. „*toho času i později celý svůj život*“. Pro závorku jsme rozhodli z toho důvodu, že není tak složité zakomponovat ji do struktury již tak informačně nasycené věty a zároveň umožňuje neurčitější vyjádření (u uvedeného řešení bez závorky pochybujeme o tom, zda pro Jindřicha platila všechna tři hodnocení i na úplném konci jeho života), ovšem ve formě celé věty, což znamená oproti dvěma spojkám v originálu značnou dekondukcí.

U tohoto souvětí ještě chceme vysvětlit, proč nedodržíme syntaktický paralelismus výchozího textu. Je to zkrátka z toho důvodu, že nám nepřijde v textu kromě možné ozvláštňující funkce jakkoliv produktivní a jeho věrný překlad by v daném stylu vyzníval spíše komicky. To, že celé souvětí má představovat spíše obecně rozšířený názor než Ivesovo vědecké tvrzení, je patrné díky částici *prece*.

O: Perhaps Anne felt that she had paid her debts to the Howards **by persuading** Henry to **marry** his illegitimate son, the duke of Richmond, to her cousin Mary without the large **payment** the king would normally have expected **for disposing** of so valuable a match. (s. 202)

P: Třeba si Anna myslela, že Howardům už všechny své dluhy splatila, když přesvědčila Jindřicha, aby svého nemanželského syna, hraběte z Richmondu, oženil s její sestřenicí Mary, aniž by tentokrát požadoval značnou sumu peněz, se kterou by byl za běžných podmínek jistě počítal, když se zbavoval tak cenné partie.

K souvětí ve výchozím textu i k prvkům kondenzace v něm jsme se již vyjadřovali (viz část *Médium* v analýze vnětextových faktorech), zde uvedeme jen krátkou poznámku k překladu. Všechny neurčité slovesné tvary jsme vyjádřili větně, tudíž vzniklo souvětí celkem o sedmi větách. Přesto jsme se rozhodli jej nijak nedělit, a to ze dvou příčin: za prvé nevidíme vhodné místo, kam by šlo větný předěl smysluplně umístit (potenciálně nejlepší možností by asi byl konec čtvrté věty), za druhé je souvětí i přes svou délku velmi dobře srozumitelné, což je dáno jeho větnou stavbou. Každá věta je totiž závislá na větě předchozí, což by názorně

ukázal syntaktický rozbor pomocí závislostního stromu, nicméně postačuje i prosté „zeptání se“ na obsah vět (co si Anna myslela, kdy své dluhy splatila atd.).

O: Much of the conversation and messages **reaching** Chapuys were, indeed, attempts **to avoid** that decision **by having** Charles V **take** the first step. (s. 202)

P: Obsah mnoha zpráv a rozhovorů, k nimž měl Chapuys přístup, opravdu demonstruje úsilí vyhnout se takovému rozhodování, jelikož velmoži chtěli po Karlu V., aby učinil první krok.

Zatímco originál obsahuje jen jedno sloveso v určitém tvaru, v cílovém textu bylo nutné rozvolnit souvětí až na čtyři věty kvůli až extrémní kondenzaci, dané užitím participia, gerundia a dvou infinitivů. Obzvláště u vazby „*by having Charles V take the first step*“ je v podstatě nemožné zachovat výchozí strukturu bez použití stylově spíše méně vhodných prostředků jako „*přiměním Karla V. učinit...*“, což už je navíc možná přeinterpretování původního tvrzení (pro „*přinutit*“ platí to samé).

Pokud jde o třetí bod rozboru syntaxe, tj. **celkové přestavování některých vět a souvětí**, nelze hovořit o nějakém dominantním důvodu či uplatňovaném postupu. Často však jde o větné vyjadřování slov či slovních spojení, jež buď nemají v češtině nevětný ekvivalent, nebo se tento ekvivalent pro daný kontext nehodí, a frekventovaným jevem je také rozlučování dlouhých souvětí nebo naopak slučování vět krátkých, jejichž případné hromadění by mohlo vyvolat dojem až jakéhosi „slabikářového“ stylu. Zároveň už je tato skupina problémů na přechodu od syntaktických k lexikálním či těm, které Nordová nazývá *text-specific*.⁵⁰

O: The secretary's usefulness and record of success were, in fact, taking him out of the Boleyn clientage and making him an independent political figure in his own right, but he maintained his links with the queen and to outward appearances was still her man – perhaps Anne herself did not recognize the change. (s. 202)

P: Vzhledem ke své užitečnosti a řadě dobrých výsledků už v podstatě přestával patřit do skupiny kolem Boleynů, fungující na principu vzájemných služeb, a stával se nezávislou politickou figurou díky vlastním zásluhám. Stále ale s královnou udržoval styky a navenek se choval jako její podporovatel. Snad ani sama Anna si této jeho proměny nevšimla.

Strukturních změn tu probíhá několik. Z jedné věty (bráno textově, ne syntakticky, tedy od tečky k tečce) se stávají věty tři, dále v první větě překladu měníme podmět, což definuje i vektorovou substituci při překladu přísudku.⁵¹ Pro slovo „*clientage*“ se nabízí překlad

⁵⁰ NORD, Christiane, cit. d. (pozn. č. 1), s. 160

⁵¹ Termín opět od Knittlové z: KNITTLOVÁ, Dagmar, cit. d. (pozn. č. 37), s. 24

„*klientelistická skupina*“, ten jsme ale zavrhlí pro nevhodné konotace v cílové kultuře, jelikož předpokládáme, že drtivá většina recipientů by si tento dá se říci už termín spojovala s politickými poměry v České republice, čímž by se překlad mohl nechtěně aktualizovat. Volíme tedy překlad definicí pomocí slovesného adjektiva tvořícího nerestriktivní přívlástek: „*skupina, fungující na principu vzájemných služeb*“.

Z velkého množství dalších možných příkladů vybereme jen tři. „*It was one of the periods of ‘cold’ rather than ‘hot’ war...*“ (s. 203) překládáme jako „*Bylo to ovšem období spíše „studené“ války, než že by se vážně bojovalo.*“, jelikož v češtině nemáme přesný protiklad pro výraz „*studená válka*“ (přesný ve významu vytvoření takovéto stylistické figury). Existuje spojení „*otevřená válka*“, při jeho použití ale vznikne stylisticky nefunkční figura, proto druhou část věty překládáme větnou definicí.

Spojení „*cannot disguise the intimacy*“ (s. 196) překládáme jako „*nemohly zakrýt, jak se k sobě ti dva mají*“. Slovo „*intimacy*“ má v češtině dva hlavní významy – „*intimita*“ a „*důvěrnost*“, z nichž první je naprosto nevhodný, druhý je nevhodný jen o trochu méně. Možným řešením bylo slovo „*láska*“, kdy se ale opět dostáváme na hranici přeinterpretace. Volíme proto větné vyjádření, které vystihuje onen význam dvou vrkajících milenců.

„*A fortnight after the Venetian report...*“ (s. 196) překládáme větně jako „*Dva týdny poté, co benátský velvyslanec napsal své hlášení...*“ Zde se nebojíme Ivese obvinít z nedůslednosti, protože musel vědět, že dané spojení v angličtině je významem přinejmenším mlhavé. Dva týdny poté, co bylo hlášení napsáno, odesláno, doručeno, zveřejněno? V souborech zmíněných v poznámce č. 41, ze kterých Ives vychází vůbec nejčastěji, jsou dopisy a zápisky řazeny podle data vzniku, tudíž předpokládáme onu první možnost. Překlad je v tomto případě tedy explicitnější než originál, troufáme si ale tvrdit, že velmi ve prospěch recipienta.

3.2.3.3 Lexikum

V této kapitole se budeme zabývat pěti body: převodem křestních jmen, skupinami termínů vymezenými v rozboru lexika, problematickými neterminologickými lexikálními jednotkami a nezařazenými termíny, expresivními vyjádřeními a francouzštinou.

Zde bychom chtěli začít globálním problémem, tj. takovým, který jsme museli řešit v celém textu, a to konkrétně **podobu křestních jmen v cílovém textu**. Pokud jde o teoretické podklady, Levý⁵² se sice problematikou překladu jmen zabývá, ale analyzuje jen příjmení. Užitečnější se v tomto ohledu zdá být článek Miroslavy Knappové *K překládání*

---

⁵² LEVÝ, Jiří, cit. d. (pozn. č. 38), s. 116

osobních jmen,⁵³ jeho závěr ovšem obsahuje jen povšechnou informaci, že „*nejednotný úzus je v této oblasti podmíněn celou řadou objektivních podmínek (literární žánr, místo a čas děje, specifika jazyka původního díla, věk a druh předpokládaných čtenářů atd.) i subjektivních přístupů, zkušeností a předpokladů překladatele*“ a že „*[z]a této situace lze pro oblast užívání osobních jmen v překladové literatuře z jazykového hlediska stěží stanovit nějaká závazná pravidla*“.

Za nejlepší zdroj proto považujeme kapitolu *Překládání a vlastní jména* z knihy *Překládání a čeština*,⁵⁴ ve které autorka definuje tři faktory, které ovlivňují proces překládání jména: grafické systémy daných jazyků, stupeň frekvence jména spolu se stupněm jeho „domestikace“ a dobové zvyklosti. V případě našeho výchozího textu hraje hlavní roli jednoznačně druhý faktor: bylo a je jméno dostatečně známé a používané natolik, že už je „domestikováno“ a má svou českou podobu zakotvenou v úzu? U některých jmen je odpověď jednoznačná (Jindřich VIII., Kateřina Aragonská, Anna Boleynová), u některých méně (Jana/Jane Seymourová, Catherine/Kateřina Parrová). Rozhodli jsme se proto důsledně počesťovat jména panovníků a nejužší královské rodiny, zatímco ostatní jména necháváme v původním znění. Dceru Jindřicha VIII. a Kateřiny Aragonské tak označujeme jako Marii, kdežto sestru Anny Boleynové jako Mary. Stejně tak označujeme druhou Jindřichovu dceru jako Alžbětu, ale jméno královny milenky Elizabeth Bluntové ponecháváme v originálu. Stejná diferenciací je uplatněna i u dvojice Anna Boleynová – Anne Sheltonová. Podle tohoto vzorce také Francise I. a Charlese V. překládáme jako Františka a Karla. Ženská příjmení důsledně přechylujeme.

Jméno velvyslance Chapuyse představuje problém z jiného důvodu, a to kvůli skloňování. Řídíme se pokyny *Internetové jazykové příručky*, která u takových jmen doporučuje skloňování podle vzoru muž (jako příklad je uvedeno příjmení *Camus*).⁵⁵

Následujících pár odstavců bude spíše výčtových než analytických, jelikož považujeme za nutné přinejmenším krátce upozornit na překladatelský proces a motivy vedoucí k určitým řešením a stejně tak chceme uvést případy, kdy jsme překlad částečně či doslova přebrali z knih Allison Weirové a/nebo Antonie Fraserové.⁵⁶

⁵³ KNAPPOVÁ, Miroslava: K překládání osobních jmen. In *Naše řeč*. 1983, roč. 66, č. 4, s. 169-173

⁵⁴ STRAKOVÁ, Vlasta: Překládání a vlastní jména. In KUFNEROVÁ, Zlata; POLÁČKOVÁ, Milena; POVEJŠIL, Jaromír; SKOUMALOVÁ, Zdena; STRAKOVÁ, Vlasta: *Překládání a čeština*. Jinočany: H+H, 1994, s. 172-176

⁵⁵ Osobní mužská jména zakončená ve výslovnosti na [-i, -í]. In *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=323>>

⁵⁶ Na to budeme odkazovat velmi jednoduše pomocí příjmení autorek.

Při popisu vnitrotextových faktorů jsme se stručně dotkli existence určitých **termínů** v textu, nelze ale tvrdit, že by všechny představovaly překladatelské *problémy*, kterými je třeba hlouběji se zabývat. Termíny související se sexuálním stykem a plozením dětí jsou vesměs snadno dohledatelné a obecně známé. Z termínů právnických je zajímavé sloveso „*consummate*“ (s. 191), obecně se nejčastěji vyskytující se substantivem „*marriage*“, jež ale v souladu s českým územ jednoduše překládáme jako „*konzumovat*“. Druhý případ je složitější – jde o přenesené užití právního termínu *duly and satisfactorily* ve větě „*who was duly and satisfactorily incensed*“ (s. 204). V soudních judikátech i jiných právnicky zaměřených textech lze nalézt sousloví „*řádně a náležitě*“ či „*řádně a uspokojivě*“ (i v jejich adjektivních formách).⁵⁷ Rozhodli jsme se využít první, častěji nalezenou možnost, ovšem s tím, že překlad rozšiřujeme o vsuvku „*právnicky řečeno*“. Řešení to není ideální, nicméně alespoň částečně umožňuje zachování až ironického vyznění celé věty a zároveň je recipientu srozumitelně a nenásilně naznačeno, že se jedná o nadsázku, ne o autorem (překladačem) zcela vážně míněnou kolokaci. Překlad tedy zní: „*kteřého tento akt, právnicky řečeno, řádně a náležitě rozzuřil*“.

Podrobněji bychom se však chtěli vyjádřit k některým titulům označujícím hodnost, postavení či činnost některých osob. „*Princesses of the blood*“ (s. 189) překládáme na základě definice „*men and women descended in the male line from a sovereign*“ jako „*královské dcery*“.⁵⁸ „*Ambassador*“ překládáme jako „*velvyslanec*“ v souladu s překladem ve Weirové i Fraserové a obě knihy se shodnou i v překladu „*imperial ambassador*“ jako „*císařský velvyslanec*“, což dodržujeme. „*Resident ambassador*“ překládáme podle standardního českého úzu jako „*stálý velvyslanec*“. Oslovení „*lady*“ pouze přepisujeme, jelikož se v češtině v překladové literatuře standardně užívá. „*Maid of honour*“ (s. 193) překládáme podle Fraserové jako „*dvorní dáma*“, ačkoli u anglického dvora existovaly dva „*stupně*“ této činnosti: „*lady-in-waiting*“ by se dala přirovnat k „*vyšší*“ dvorní dámě, jež měla vyšší postavení a mohla (ale nemusela) být vdaná. „*Maid of honour*“ stála v hierarchii níže a – jak už z onoho spojení vyplývá – byla pannou. Dále existuje termín „*maid of the court*“.⁵⁹

---

⁵⁷ Uvádíme alespoň jeden příklad za všechny: Judikatura – II.US2179/07. In *Sokordia iSpis.cz – inteligentní spis* [online]. [cit. 15. 4. 2014]. Dostupný z WWW <<https://ispis.cz/judikatura/II.US2179/07>>

⁵⁸ Prince du sang. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 13. 2. 2014 [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Prince_du_sang>

⁵⁹ Toto dělení jsme našli v několika na sobě nezávislých zdrojích, nicméně žádný z nich nemá akademickou váhu. Translatologicky však nejde o příliš podstatný problém, proto si dovolíme jen *pro forma* uvést diskuzi, která nám z nalezených zdrojů přišla nejserioznější: Tudor Q and A: Question from Sarah: Maid of Honor v. Lady

V překladu dochází ke konvergenci a všechny pojmy jsou standardně překládány jako „*dvorní dáma*“. „*Magnates*“ (s. 202) překládáme podle Fraserové jako „*velmoži*“, jakkoli nám toto slovo konotuje spíše s českým prostředím. Při překladu „*secretary*“ (s. 203) se ze subjektivních důvodů nadržíme slova „*sekretář*“ ve Weirové (konotuje nám s mužskou verzí moderní sekretářky nebo s kusem nábytku) a raději volíme překlad „*tajemník*“. U různě rozvíjeného oslovení „*grace*“ (s. 199, 200) bylo třeba určit, zda a popřípadě kde psát velká písmena: kopírujeme Weirovou a píšeme „*Jeho/Její (královská) Milost*“, „*Vaše (královská) Milosti*“. Povahou je slovo „*dauphin*“ (s. 203) stejné jako „*lady*“, proto ho ponecháváme v původním tvaru, ale s deklinací podle vzoru *pán*. Slovo „*resident (ambassador)*“ (s. 204) označuje stálého velvyslance, proto je tak v překladu explicitně řečeno. V textu je dvakrát použito slovo „*envoy*“ (s. 203), jednou ovšem označuje francouzského admirála, podruhé jeho tajemníka Gontiera. Domníváme se, že je zde použito neterminologicky, jen jako označení někoho, kdo něco vyřizuje. Proto v prvním případě překládáme jako „*velvyslanec*“, v druhém jako „*Gontier*“.

Čtvrtou větší skupinou termínů byly historické reálie, k nimž také připojujeme několik poznámek. Spojení „*falls in the tiltyard*“ (s. 190) v sobě má vzhledem k významu slova „*tiltyard*“ implicitně význam „*spadnout z koně při rytířském klání*“. Ten je podle nás s ohledem na cílového recipienta nutné vynést na povrch, překlad je proto explicitnější: „*pády z koně během rytířských turnajů*“. Zatímco pro „*Cambridge Reformers*“ (s. 200) podle nás neexistuje jednotný překlad a překládáme tedy doslovně jako „*cambridžští reformátoři*“, „*Observant Friars*“ (s. 200) jsou dohledatelní ve Weirové a tamější překlad „*františkáni observanti*“ kopírujeme. „*Carthusian martyrs*“ (s. 200) překládáme jako „*kartuziánští mučedníci*“ podle českého překladu knihy *Na cestě do nebe: Skrytý život kartuziánů*.⁶⁰ „*Succession Act*“ (s. 201) překládáme podle Weirové jako „*zákon o nástupnictví*“.

Problém představovaly i některé **termíny nespádající do výše uvedených kategorií nebo neterminologické lexikální jednotky**. Výčet zde však zdaleka není kompletní, vybíráme pouze několik dle nás podstatných příkladů. „*Royal nursery*“ (s. 190) překládáme podle Fraserové jako „*královský dětský pokoj*“. Spojení „*highly elaborate*“ (s. 191) je podle nás ve všech svých významech jen těžko postihnutelel jedním ekvivalentem, proto při překladu užíváme mnohonásobný větný člen „*konstrukčně složitou a bohatě zdobenou*“.

---

in Waiting. In *Tudorhistory.org* [online]. strana naposledy edit. 16. 4. 2008 [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://queryblog.tudorhistory.org/2008/04/question-from-sarah-maid-of-honor-v.html>>

⁶⁰ LOCKHART, Robin Bruce. *Na cestě do nebe: Skrytý život kartuziánů*. Přel. Sylva Kolísková. Praha: Zvon, 1996, s. 59

používáme vícekrát, například při překladu slova „*opprobrium*“ (s. 203) jako „*byla to právě Anna, (...) kdo byl v konečném důsledku kritizován a hanoben*“. U spojení „*presence chamber*“ (s. 192) jsme zvažovali verze „*přijímací pokoj*“ a „*přijímací síň*“, nakonec se držíme Weirové a užíváme „*přijímací síň*“. U „*armoury of statutory weapons*“ (s. 201) předpokládáme po prozkoumání jiných kontextů figurativní význam, překládáme tedy jako „*soubor zákonných prostředků*“.

Předposledním problémem z lexikální složky textu je překlad **idiomů a dalších expresivních či expresivnějších vyjádření**. Pokud jde právě o frazémy, nedomníváme se, že český odborný styl snese některé s větší mírou expresivity ve výchozím textu. V takových případech se snažíme idiom neutralizovat. Například spojení „*Anne helped her husband to whip opinion into line...*“ (s. 193) překládáme pouze jako „*Anna svému manželovi pomohla umlčet opozici...*“ Idiom má v češtině zřejmě nejbližší výrazu „*srovnat do latě*“, který je ale pro nás v zdejší kontextu nepřipustný. Překládáme proto neidiomaticky a zároveň překlad konkretizujeme – „*whip into line*“ nemusí mít negativní konotace, může být bráno prostě jako schopnost zvládnout své podřízené, svěřence atd. V překladu je záměrně využita negativní „část“ významu, navíc je explicitně řečeno, co autor oním „*srovnáním do latě*“ myslel. Podobný postup uplatňujeme u jednoho ze dvou navzájem si podobných idiomů: „*letting court discipline go to the dogs*“ a „*let the court go to the devil*“ (s. 193, resp. 196). První idiom v češtině nemá přímý ekvivalent, tudíž se nabízejí možnosti jako „*jít od desíti k pěti*“ nebo „*jít z kopce*“, přičemž využíváme právě tu prvně jmenovanou („*s kázní u dvora to jde od desíti k pěti*“). Druhý už takový ekvivalent má – „*jít k čertu*“ (samozřejmě by bylo možné dojít i k jiným řešením za použití vulgární slovní zásoby). Ten už ale považujeme za příliš expresivní. Vzhledem k tomu, že u výše uvedených možností překladu je problém se syntaktickým začleněním do dané věty, překládáme pomocí méně expresivního idiomu jako „*dění na dvoře mu bylo ukradené*“.

V případě idiomů s pro nás přijatelnou mírou expresivity se snažíme hledat odpovídající idiomy v češtině: „*drop out of the limelight*“ (s. 194) překládáme jako „*zmizela ze společenského výsluní*“, „*the sweets were going elsewhere*“ (s. 202) jako „*plody úspěchu sklízí jiní*“, „*too good a hand to throw away*“ (s. 202) jako „*eso v rukávu, které nehodlal jen tak zahodit*“ atd.

Specifická situace nastala při překladu idiomu „*get things wrong*“, jenž se ve výchozím textu vyskytuje dvakrát za sebou na s. 193 a 194 v podobách „*...a second letter from Chapuys admitted that he had got things wrong*“ a „*The ambassador could also get things wrong...*“ Nechtěli jsme opakovat stejné řešení a zároveň jsme nechtěli používat

sloveso *mýlit se*, které podle nás nevystihuje přesně onen proces přijetí informace a jejího (špatného) interpretování, a stejně tak jsme nechtěli idiom překládat pomocí slovesa *pochopit*, protože by vyžadovalo doplnění už tak často užívaným obecným předmětem jako *věc*, *skutečnost*, *děni* atp. Volíme proto dvě následující varianty: „...*Chapuysov druhý dopis potvrzuje, že velvyslanec dospěl k mylnému závěru*“ a „*Velvyslancův úsudek ale stejně tak mohl být chybný*...“

Pokud jde o frázová slovesa ve výchozím textu, nelze říci, že bychom se při jejich překladu snažili používat hovorovější prvky. Jestli ano, tak ve výjimečných případech jako například ve větě: „*Anne could not but notice the readiness of courtiers who accompanied her to see Elizabeth, to slink off*...“ (s. 200), kterou překládáme jako „*Anna nemohla než jen sledovat, jak byli dvořani doprovázející ji k Alžbětě okamžitě připraveni nenápadně se během návštěvy vytratit*...“

Poslední dvě poznámky k expresivitě: náročným prvkem na překlad bylo spojení „*spaniel-like sycophancy*“ (s. 202), jelikož by měl přesný ekvivalent vystihovat jeho celkový význam a expresivitu a zároveň dodržovat aliteraci. „*Patolízalské pochlebování*“ není sice v češtině spojení běžné,⁶¹ nicméně jistě není nepoužitelné a tyto tři body splňuje. U spojení „*barren, old and ill-natured baggage*“ (s. 194) jsme uvažovali, zda tu má slovo „*old*“ svůj denotativní význam, nebo zda je použito jen pro zesílení expresivity, jako to popisuje Knittlová.⁶² Nakonec jsme se rozhodli pro druhou možnost, jelikož Anně bylo době, kdy nastoupila na trůn, třicet dva let, což se dá jako stáří interpretovat jen těžko. V souladu s Knittlovou tedy denotát nepřevádíme a překládáme jen jako „*neploďná a zlomyslná fúrie*“.

Na závěr chceme okomentovat dvojí **použití francouzštiny v textu** („*[L]e Roy n'estoit habile en cas de soy copuler avec femme et qu'il n'avoit ne vertu ne puissance*.“ a „*demoiselle de court*“ s. 191, resp. 193). V obou případech text zachováváme v původním znění, pro což máme dva důvody. Za prvé zde nejde o problém rozdílnosti výchozí a cílové kultury – do komunikace originál-překlad vstupuje třetí kultura, k níž mají recipienti ve výchozí i cílové kultuře stejně blízko či daleko, tj. buď francouzsky umí, nebo neumí, není tu žádná disproporce. Pokud tedy Ives nepřekládal z francouzštiny pro své recipienty, lze v tom hledat záměr, který zachováváme. Druhým důvodem je fakt, že i pokud recipient nerozumí francouzsky, nepřichází o žádné důležité informace, protože obsah předcházejícího textu říká víceméně to samé, co po něm následuje ve francouzštině.

⁶¹ Google ho k datu 25. 2. 2014 na dotaz v uvozovkách (vyhledávání celého spojení) našel třikrát.

⁶² KNITTLOVÁ, Dagmar, cit. d. (pozn. č. 37), s. 73

3.3 PŘEKLADATELSKÉ POSUNY

Zřejmě nejčastějším druhem posunu je intelektualizace, tak jak ji definuje Jiří Levý: „Překladatel (...) text nejen překládá, ale také vykládá, tj. zlogičťuje, dokresluje, intelektualizuje.“⁶³ Ve velké míře však podle nás jde o konstitutivní posuny, tedy takové, které jsou nutné a jsou dány objektivními činiteli, a to zvláště Ivesovým informačně hutným stylem, který někdy musí být v češtině rozvolněn či strukturně doplněn tak, aby vznikla smysluplná česká věta, a kulturní zakotveností výchozího textu, kdy je třeba recipientovi některé věci dovysvětlit. Následující výčet podle Levého tří typů intelektualizace⁶⁴ není úplný, nicméně poskytuje dostatečnou představu o uplatňovaných postupech.

Zlogičťování textu už jsme se částečně dotkli při rozboru syntaktických problémů, kdy jsme se ve snaze poukázat jen na *syntaktické* rysy daného způsobu překladu omezili pouze na konstatování, že explicitací vzniká nová věta. Zopakujeme jen, že spojení „*A fortnight after the Venetian report...*“ (s. 196) překládáme větně jako „*Dva týdny poté, co benátský velvyslanec napsal své hlášení...*“, jelikož ve výchozím textu opravdu je kvůli své obecnosti „nelogické“. Stejně tomu je i u spojení „*falls in the tilyard*“ (s. 190), které zlogičťujeme ve prospěch čtenáře (překlad viz výše). Větu „*By that time Anne had 'taken her chamber'...*“ (s. 193) zlogičťujeme na „...jelikož tou dobou se již královna 'uchýlila do své komnaty' v očekávání porodu...“, jelikož by bez vložené vysvětlivky opět nemuselo být jasné, proč tak učinila. Spojení „*biological success or failure*“ (s. 189) je sice přírodovědeckým termínem pro zplození potomků, lépe řečeno pro předání svých genů, nicméně se domníváme, že v historickém diskurzu by překlad „*biologický (ne)úspěch*“ působil přinejmenším zvláště. Překládáme tedy naprosto explicitní verzi „*schopnost či neschopnost přivést na svět zdravého potomka*“. Dále se v překladu nachází množství „malých“ zlogičťení provedených za účelem zvýšení jednoznačnosti či plynulosti textu. Tak například větu „*Her [queen's] essential function was to bear sons...*“ (s. 189) překládáme jako „*Jejich hlavním posláním bylo dát králi syna...*“, spojení „*hint of impotence*“ jako „*zmínky o Jindřichově impotenci*“ (s. 191) a dalo by se najít více takových příkladů.

Pokud jde o „vykládání nedořečeného“, byl již zmíněn idiom „*whip opinion into line*“ (s. 193), kde je význam, jenž je idiomem pouze naznačen, tj. umlčení opozice, vyneseno na povrch a explicitně uvedeno. Překlad věty „*Anne knew that the stakes could not be higher: 'She is my death, and I am hers.'*“ (s. 198) byl rozšířen o verbum dicendi „*prohlásila*“, přičemž je

⁶³ LEVÝ, Jiří, cit. d. (pozn. č. 38), s. 145

⁶⁴ Tamtéž, s. 145-153

samozřejmě z výchozího textu jasné, že tuto větu Anna někde, někdy a k někomu pronesla, nicméně v češtině takováto věta bez uvozovacího slovesa působí neúplně. Podobě tomu je i při překladu věty „...when the two had been at Calais in 1532, **Anne had followed Henry round like a dog.**“ (s. 196), ve které je implicitně obsaženo podobenství Jindřicha jako pána a Anny jako poslušného psa. V češtině je toto přirovnání explicitně uvedeno: „...když ti dva roku 1532 navštívili Calais, **Anna všude doprovázela Jindřicha jako pes, jenž jde za svým pánem.**“, jelikož samotné „doprovázela jako pes“ zdaleka nevyznívá negativně a „sledovala jako pes“ zase konotuje se stopováním.

Formální vyjadřování syntaktických vztahů a snaha o „spojitý sloh“ jsou v textu často uplatňovány, ale vzhledem k tomu, že jde o text odborný, ne umělecký, tudíž s převažující funkcí referenční, ne estetickou, to není z translátologického hlediska špatně; neporušují se tím estetické hodnoty (ty spočívají v textu jinde). Uvádíme jen pár příkladů: „The relationship between Henry and this new lady was first of all a limited one; it would be significant, he said...“ (s. 195) překládáme jako „Co je nejdůležitější, tento čerstvý Jindřichův vztah byl omezený **a podle** Chapuyse by býval byl významný...“, kde středník a novou, uvozovací větu nahrazuje spojka „a“ a předložka „podle“. „Active conformity alone would do.“ (s. 198) překládáme jako „Jasně demonstované podrobení se by **přítom** stačilo.“, kdy větu dáváme pomocí příslovce *přítom* do kontrastu s již uvedenými fakty. „There is an obvious ring of truth in his story that...“ (s. 198) překládáme jako „Na jednom z Chapuysových příběhů **ale** zjevně něco bude ...“, čímž opět vyjadřujeme protikladný vztah k již řečenému.

Občas bylo uplatněno i vynechání a přidání informace.⁶⁵ Zřejmě nejnápadnějším příkladem je samotný název kapitoly, který v cílovém textu neobsahuje překlad lexikální jednotky „royal“. Důvodem je prostá redundance tohoto označení, kdy již ze slova „manželství“ v tomto kontextu jednoznačně vyplývá, že jde o manželství Jindřicha s Annou. Doslovný překlad „královské manželství“ nám navíc konotuje spíše s „bohatým manželstvím“, stejně jako například v případě slov „královská odměna“, nebo s něčím patřícím králi („královský palác“). Dále dochází k vynechávání některých nepodstatných sémantických rysů, pro něž by bylo obtížné najít stylisticky vhodný ekvivalent. Spojení „with some details **decently veiled in Latin**“ (s. 191) je tak přeloženo jen jako „s latinskými výrazy **zastírajícími** některé detaily“, spojení „concern for the **obvious reflection** on Henry“ (s. 191) jako „v obavě o Jindřichovu **pověst**“, „shallow gallantries“ (s. 196) jen jako „pletky“ a nakonec věta „who **had played the game of flirtation** with him“ (s. 195) je jednoduše přeložena jako „ **které s ním (...) flirtovaly**“.

---

⁶⁵ Termíny uvádí Knittlová v: KNITTLOVÁ, Dagmar, cit. d. (pozn. č. 37), s. 93

Do přidávání informace spadají vysvětlivky popsané výše, zde však chceme zmínit jeden specifický problém, a to rozšiřování překladu o vyjádřený podmět či předmět, pokud by jeho nevyjádřenost ztěžovala porozumění. Větu „*Mary's response was that she knew no queen but her mother, but that if the king's mistress would intercede with her father she would be grateful.*“ (s. 198) tak překládáme jako „*Marie odpověděla, že nezná jinou královnu než svou matku, ale že jestli se za ni (Marii) králova milenka u otce přimluví, bude jí vděčná.*“, protože by bez tohoto rozšíření nebylo zřejmé, zda se má Anna přimluvit za Marii, nebo za Kateřinu. Stejně tomu je i v překladu věty „*Anne's influence was wilting daily, and the rival was sending encouraging messages to Mary that her trials were nearly over.*“ (s. 194) jako „*Královnin vliv každým dnem slábl a její rivalka dokonce posílala Marii povzbuzující vzkazy, že její (Mariiny) útrapy jsou skoro u konce.*“ Pokud bychom nebrali do úvahy kontext, jsou zde tři možnosti, ke komu může zájmeno „*její*“ odkazovat – Marie, královna a rivalka. Z kontextu docela jasně vyplývá, že se zde mluví o Marii, nicméně si myslíme, že je lepší, pokud je tento vztah zcela jasný. Stejným způsobem je do citací dvakrát doplněn v hranatých závorkách podmět „*ona*“.

Docházelo i ke konkretizaci a specifikaci.⁶⁶ „*In the later twentieth century...*“ (s. 189) konkretizujeme na „*Ve druhé polovině dvacátého století...*“, jelikož jde o „nejbezpečnější“ překlad. Pokud se dá něco s jistotou říct o daném časovém výrazu, je to právě fakt, že neoznačuje první polovinu století. Údaj o úmrtí Jany Seymourové konkretizujeme z vágního „*died after the birth of her one child*“ (s. 190) na „*zemřela necelé dva týdny po narození svého jediného potomka*“. Vybíráme dva příklady generalizace: při překladu „*cloth-of-gold*“ (s. 191) vycházíme vstříc i v krejčovství neorientujícím se recipientům a generalizujeme spojení na „*velmi drahou zlatou látku*“. Dále generalizujeme slovo „*Verses*“ (s. 201) jen na „*báseň*“, jelikož si nejsme jistí, co ono slovo v originálu označuje. Velké písmeno na začátku a kurziva napovídají, že jde o název básnické sbírky, tomu ale odporuje zdroj v poznámce na konci knihy, který uvádí sbírku *Metrical Visions*, a stejně tak i prostá realita, kdy zdroje o jiné sbírce nemluví.

---

⁶⁶ Pojmy používáme na základě citace z Levého (s. 145), že „*překladatelské chyby vznikají především posuny v trojím směru: (a) mezi obecným a specifickým pojmenováním...*“

4. ZÁVĚR

Několika větami bychom se zde chtěli vrátit ke čtyřem dominantním rysům textu postulovaným v kapitole *Úvod*. Lze jen potvrdit to, co je jasně patrné z výchozího textu, zřetelně se ukázalo v cílovém textu a následně i v komentáři a co jsme se snažili neustále zdůrazňovat jako jistý „leitmotiv“ celé práce. Překládaná kapitola je stejně jako celá kniha svou povahou jak deskriptivní, tak narativní a nutí překladatele pracovat i s takovými kategoriemi překladu, které patří spíše do beletrie (charakteristika postav, odstínění mluvy podle sociálního zařazení atp.), čímž se tento žánr vyčleňuje z běžného odborného diskurzu. Roli v tom hrají ale i určité konvence anglosaského odborného stylu, o nichž se také stručně zmiňujeme.

Pokud jsme v úvodu uvedli jako jeden z hlavních prvků textu to, co jsme obecně nazvali jako neautorské texty, je třeba dodat, že tím překladatelsky nejnáročnějším, a proto také nejdůkladněji analyzovaným bylo sedm veršů z básně George Cavendishe. Jde o další specifikum, díky kterému Ivesova monografie vybočuje ze standardů odborných textů a které klade další zvláštní nároky na překladatelovu činnost a jeho um. (To se samozřejmě netýká jen Ivese – Weirová i Fraserová využívají tehdejší básnické tvorby také, ovšem zdaleka ne v takové míře jako Ives, který ji bere jako další historický zdroj a neváhá citovat básně či úryvky z nich poměrně hojně.) V menším měřítku jsme se pak potýkali s potížemi se zdrojováním těchto textů, kdy se sám Ives dopouští nedůsledností.

O Ivesově stylu a problematice rozdílů mezi adresáty ve výchozí a cílové kultuře bylo pojednáno podle nás již dostatečně, obě kategorie se ukázaly být velmi produktivní jak z hlediska teoretického popisu, tak při praktickém promítnutí těchto tezí do překladu samotného.

Naší snahou při překladu daného výchozího textu tak bylo skloubit tyto čtyři rysy a vytvořit takový cílový text, který věrně převádí historické informace, ale zároveň naprosto nutně zachovává čtivost a epičnost originálu, alespoň do nějaké míry odráží vyšší Ivesův styl a je pro recipienta věrohodný i v oné beletristické složce. Ivesovo podání historie je *živé*, dějiny a vypravování jsou tu rovnocennými symbiotickými partnery. Je to podle nás právě tato symbióza, která definuje podstatu textu a k jejímuž zachování směřovaly veškeré naše překladatelské kroky.

5. BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

IVES, Eric: *The Life and Death of Anne Boleyn*. Padstow: Blackwell Publishing, 2005. ISBN: 978-1405134637

Sekundární literatura

Lingvistika

ČAPEK, Karel: *O umění a kultuře II* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2009. Dostupný z WWW <http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/34/76/13/o_umeni_a_kulture_ii.pdf>

ČECHOVÁ, Marie; KRČMOVÁ, Marie; MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. ISBN: 978-80-7106-961-4

ČMEJRKOVÁ, Světlana; DANĚŠ, František; SVĚTLÁ, Jindra: *Jak napsat odborný text*. Praha: LEDA, 1999. ISBN: 80-85927-69-1

DUŠKOVÁ, Libuše a kol.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006. ISBN: 978-80-200-2211-0

IBRAHIM, Robert; PLECHÁČ, Petr; ŘÍHA, Jakub: *Úvod do teorie verše*. Praha: Akropolis, 2013. ISBN: 978-80-7470051-4

JAKOBSON, Roman: Lingvistika a poetika. In *Poetická funkce*. Jinočany: H+H, 1995. ISBN: 8085787830

KNAPPOVÁ, Miroslava: K překládání osobních jmen. In *Naše řeč*. 1983, roč. 66, č. 4

KNITTLOVÁ, Dagmar: *Překlad a překládání*. Olomouc: FF UPOL, 2010. ISBN: 978-80-244-2428-6

LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN: 80-237-3539-X

NEVALAINEN, Terttu: *An Introduction to Early Modern English*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. ISBN: 978-0748615247

NEWMARK, Peter: *A Textbook of Translation*. Hemel Hempstead: Prentice Hall International, 1988. ISBN: 9780139125935

NORD, Christiane: *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi, 1991. ISBN: 90-5183-311-3

POPOVIČ, Anton: *Téoria umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975

STRAKOVÁ, Vlasta: Překládání a vlastní jména. In KUFNEROVÁ, Zlata; POLÁČKOVÁ, Milena; POVEJŠIL, Jaromír; SKOUMALOVÁ, Zdena; STRAKOVÁ, Vlasta: *Překládání a čeština*. Jinočany: H+H, 1994. ISBN: 80-85787-14-8

Historie

CAVENDISH, George: Queen Anne. In CAVENDISH, George; WELLER SINGER, Samuel: *The Life of Cardinal Wolsey and Metrical Visions from the Original Autograph Manuscript, vol. II*. Chiswick: Charles Whittingham, 1825

FRASER, Antonia: *Šest žen Jindřicha VIII*. Přel. Tereza Horáková. Ostrava: Domino, 2005. ISBN: 80-7303-257-0

IVES, Eric: *Anne Boleyn*. Oxford: Blackwell, 1986. ISBN: 9780631147459

LOCKHART, Robin Bruce: *Na cestě do nebe: Skrytý život kartuziánů*. Přel. Sylva Kolísková. Praha: Zvon, 1996. ISBN: 80-7113-163-6

TAYLOR, Rupert: *The Political Prophecy in England*. Columbia: Columbia University Press, 1911

WEIR, Alison: *Šest žen Jindřicha VIII*. Přel. Zdeněk Hron. Praha: BB/art, 2009. ISBN: 978-80-7381-658-2

Slovníky

FRONEK, Josef: *Anglicko-český – česko-anglický slovník*. Praha: LEDA, 1999. ISBN: 80-85927-48-9

Kolektiv autorů: *Oxford ilustrovaný anglický výkladový slovník*. Nelexikografické texty přel. Eva Lacinová. Praha: Slovart, 2011. ISBN: 978-80-7391-539-1

PHILLIPS, Janet a kol.: *Oxford studijní slovník*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN: 978-0-19-430655-3

Internetové zdroje⁶⁷

Anne Boleyn in popular culture. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 25. 12. 2013 [cit. 6. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Anne_Boleyn_in_popular_culture>

Baggage. In *Wiktionary, the free dictionary* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 9. 2. 2014 [cit. 12. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <<http://en.wiktionary.org/wiki/baggage>>

BBC - Search results for Henry VIII. In *British Broadcasting Corporation* [online]. [cit. 17. 4. 2014]. Dostupný z WWW <<http://www.bbc.co.uk/search/learning/?q=Henry%20VIII>>

BERGENROTH, Gustav Adolf; DE GAYANGOS, Pascal; HUME, Martin A. S.; MATTINGLY, Garrett; TYLER, Royall (eds.): *Calendar of State Papers, Spain. 1864-1920*. Dostupný z WWW <<http://www.british-history.ac.uk/catalogue.aspx?gid=126>>

BREWER, John Sherren; BRODIE, R. H.; GARDINER, James (eds.): *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the Reign of Henry VIII: preserved in the Public Record Office, the British Museum, and elsewhere in England. 1862-1932*. Dostupný z WWW <<http://www.british-history.ac.uk/catalogue.aspx?gid=126>> (Vzhledem k obrovskému rozmezí v časech vydání všech jednadvaceti dílů neuvádíme nakladatele ani místo, kterých by bylo u obou položek nutné uvést několik. To samé platí i pro španělské dokumenty výše. Křestní jména druhého z editorů se nepodařilo zjistit.)

Cultural depictions of Henry VIII of England. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 7. 3. 2014 [cit. 21. 4. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_depictions_of_Henry_VIII_of_England>

Eric Ives. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 28. 5. 2013 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Eric_Ives>

---

⁶⁷ Bibliografické údaje nejsou jednotné vzhledem k nemožnosti zjistit u některých stránek jednu nebo více součástí daného údaje.

GRISTWOOD, Sarah: Not just a pretty face. In *The Guardian* [online], 23. 10. 2004, [cit. 11. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://www.theguardian.com/books/2004/oct/23/featuresreviews.guardianreview3>>

Judikatura – II.US2179/07. In *Sokordia iSpis.cz – inteligentní spis* [online]. [cit. 15. 4. 2014]. Dostupný z WWW <<https://ispis.cz/judikatura/II.US2179/07>>

Medieval pageant. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 13. 12. 2013 [cit. 21. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Medieval_pageant>

Osobní mužská jména zakončená ve výslovnosti na [-i, -í]. In *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=323>>

Primary: KS2 History: The Tudors: Henry VIII teaching resources – TES. In *The TES - Education Jobs, Teaching Resources, Magazine & Forums* [online]. [cit. 17. 4. 2014]. Dostupný z WWW <<http://www.tes.co.uk/TaxonomySearchResults.aspx?parametrics=42198,43279,43573,43579&event=23&mode=browse>>

Primary: KS2 History: The Tudors: Six wives teaching resources – TES. In *The TES - Education Jobs, Teaching Resources, Magazine & Forums* [online]. [cit. 17. 4. 2014]. Dostupný z WWW <<http://www.tes.co.uk/TaxonomySearchResults.aspx?parametrics=42198,43279,43573,43583&event=23&mode=browse>>

Prince du sang. In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, strana naposledy edit. 13. 2. 2014 [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Prince_du_sang>

The Life and Death of Anne Boleyn by Erick Ives – Reviews, Discussion, Bookclub, Lists. In *Goodreads* [online]. San Francisco: Goodreads Inc, 2006-, [cit. 11. 2. 2014]. Dostupný z WWW <http://www.goodreads.com/book/show/31086.The_Life_and_Death_of_Anne_Boleyn>

Tudor Q and A: Question from Sarah: Maid of Honor v. Lady in Waiting. In *Tudorhistory.org* [online]. strana naposledy edit. 16. 4. 2008 [cit. 24. 2. 2014]. Dostupný z WWW <<http://queryblog.tudorhistory.org/2008/04/question-from-sarah-maid-of-honor-v.html>>

Jiné⁶⁸

„HORRIBLE HISTORIES - The Wives of Henry VIII (Terrible Tudors)“. Youtube video, 2:15. Nahrál „horriblehistoriesBBC“, 24. 4. 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=-fadCAHjN-s>>

Tudorovci. 16. díl. The Definition of Love [epizoda z televizního seriálu]. Režie C. Donnelly. Přel. O. Pavlová. HBO 19. 9. 2008

Tudorovci. 19. díl. The Act of Treason [epizoda z televizního seriálu]. Režie J. Amiel. Přel. O. Pavlová. HBO 3. 10. 2008

---

⁶⁸ Pro zaznamenání videa z *Youtube* používáme strukturu z *Chicago Citation Style*. Pokud jde o seriál *Tudorovci*, odkazujeme na jeho českou verzi, a proto uvádíme překladatelku a kanál a (pravděpodobné) datum české premiéry. Názvy epizod nebyly oficiálně přeloženy.